

**FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE
ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN**

OBRANA NÁRODA DO JARA 1940

(Bakalářská práce)

Rok obhajoby : 2007

**DEFENCE OF THE NATION UNTIL
THE SPRING 1940**

Vypracoval : Pavel Kocábek

Vedoucí práce : Prof.PhDr.Robert Kvaček,CSc.

Prohlašuji ,že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
na základě uvedených pramenů a literatury

V Praze 15.ledna 2007

.....
Radek Koudela.....

Úvod

Obrana národa byla jednou z řady odbojových organizací, které působily za okupace na území bývalého Československa. Bývá zařazována do tradičního trojlístku centrálních nekomunistických organizací- ON, PÚ a PVVZ. Oproti ostatním dvěma převážně civilním organizacím to byla převážně organizace vojenská. Zasažovala svojí organizační strukturou z centra až do malých městeček a vesnic. Za svůj hlavní cíl měla obnovu ČSR v předmnichovských hranicích. Snažila se systematicky připravovat na ozbrojené vojenské vystoupení a tomuto úkolu věnovala největší pozornost. V prvním roce okupace byla bezesporu největší a nejaktivnější organizací domácího odboje.

Tato práce by chtěla alespoň malým dílem přispět k poznání aktivity a působení ON v prvním roce okupace.

Celá práce je rozdělena do čtyř částí. První část je věnována počátkům odboje. V krátkosti je vylíčeno formování a působení ostatních (civilních) organizací domácího odboje- PÚ, PVVZ a založení vojenské odbojové organizace Obrana národa.

Druhá část pojednává o vytváření ON, o organizační a personální výstavbě a formování rámcové podzemní armády.

Třetí část se zabývá politickým programem ON- s náhami sjednotit nekomunistický odboj pod svým vedením a získat tak vliv na poválečné politické uspořádání republiky. Popisuje i radikální názory vojáků na řešení německé otázky. Dále se věnuje odbojovým aktivitám. Popisuje formování zpravodajské složky ON a plán na ozbrojené vojenské vystoupení. Pojednává také o neúspěšné iniciaci vojenského vystoupení ze zahraničí.

Poslední čtvrtá část je věnována vyvrcholení odbojové činnosti (28.říjen a 15.listopad) a pádu první garnitury. Na závěr popisuje vstup ON do Ústředního vedení odboje domácího.

Součástí bakalářské práce je poznámkový aparát a seznam použitých pramenů a literatury, které jsou umístěny na konci celé práce.

Pro zpracování této práce byly použity různé prameny a odborná literatura.

Z pramenů byly důležitým zdrojem informací zprávy, hlášení a vzpomínky o odbojové činnosti. Tyto vzpomínky jsou uloženy ve vojenském ústředním archívu, nebo ve státním ústředním archívu. Použil jsem především vzpomínky uložené ve fondu 308, jehož část je umístěna na Ministerstvu obrany a část ve Vojenském ústředním archívu. V těchto vzpomínkách je samozřejmě znát subjektivní přístup, ale často jsou jedinými záznamy o ilegální odbojové činnosti. Pro zkoumané téma byly důležité zejména vzpomínky gen. S. Ingra, plk. Č. Kudláčka a mjr. J. Hájíčka a dalších. Použil jsem také vzpomínek Josefa Kyncla, které jsou uloženy ve fondu DO na MNO odd 255. Z dalšího archivního materiálu byly použity fondy depeší, kurýrních zpráv uložených ve Vojenském ústředním archívu.

Z dokumentů úřední provenience to byly především spisy nacistických soudů. Především obžalovací spisy, které jsou uloženy ve VÚA, Státním ústředním archívu nebo v Archivu ministerstva vnitra. Obsahují data a místa narození a stručný životopis obžalovaných. V úvodu obžalovacích spisů proti členům ON je pasáž o vzniku, budování a cílech

ON. V další části je popsána protistátní činnost souzených vycházející z výsledků vyšetřování gestapa. Všechna fakta zjištěná gestapem při vyšetřování nemohla být přesná. Někteří obžalovaní nevyprávěli, pokud nebyli usvědčeni o celé své odbojové činnosti, a často označovali za nejaktivnější spolupracovníky ty, o kterých věděli, že uprchli do zahraničí a nehrozilo jim již žádné nebezpečí.

Nedostatek původních pramenů nám částečně nahrazují vydané vzpomínky přímých účastníků (memoáry), avšak nejcennějšími jsou vzpomínková svědectví napsaná těsně po válce. Po několika letech může totiž pamětník vidět události v poněkud jiném světle. Na subjektivní pohled autora má vliv následující politický vývoj a historický výzkum. Pro toto téma jsou důležité především vzpomínky J.Grňi a K.Veselého-Štainera.

V této práci bylo také použito odborné literatury. V širších souvislostech ke zpracovávanému tématu mně poskytly cenné informace práce D.Brandese- Češi pod německým protektorátem a T.Pasáka- Pod ochranou říše. Obě vznikly na konci šedesátých let, ale jsou velmi kvalitní. Ze šedesátých let to byly především studie a články ve sborníku Odboj a revoluce. Především studie Václava Kurala Hlavní organizace nekomunistického odboje v letech 1939-1941. Dále to byly studie a články V.Vrabce, J.Křena a dalších. Ze sedmdesátých a osmdesátých let jsem použil práce, které se opírají o rozsáhlý výzkum pramenů. Jsou to především práce J.Gebharta o Obráně národa, práce J.Kuklíka o formování organizace PVVZ v letech 1939-1941. Koncem osmdesátých let vyšly práce zabývající se zpravodajstvím: Tichá fronta J.Koutka a kolektivní dílo J.Gebharta, J.Koutka a J.Kuklíka Na frontách tajné války. Po roce 1989 bylo vydáno mnoho publikací a studií. Pro zkoumanou problematiku ON je cenná

práce J.Němečka Mašínové (Zpráva o dvou generacích). Podnětná je i práce V.Kurala Vlastenci proti okupaci. Dále studie a články S.Kokošky a dalších. Poslední důležitou prací, která se zabývá ON je práce Petra Koury Podplukovník Josef Balabán.

Důležitým zdrojem jsou specializované edice pramenů. K této práci jsem použil edici J.Vondrové-Češi a sudetoněmecká otázka. Pro období 1939-1943 jsou velmi dobrá Acta occupationis Bohemiae et Moraviae z roku 1966, ale v této práci jsem je nepoužil. V menší míře jsem použil edice odbojového časopisu V boj.

Tato diplomová práce by měla být pouze podkladem pro další studium problematiky. Hlavně bude nutno doplnit informace z množství materiálů, které byly vytvořeny na základě žádostí o vydání osvědčení o odbojové činnosti podle zákona č.255/46 Sb. Tyto subjektivní výpovědi o odbojové činnosti jsou úředně verifikovány a proto jsou poměrně věrohodné. Přínosné by bylo i prozkoumání rozsudků a obžalovacích spisů, které jsou přiloženy ve fotokopiích k těmto žádostem. Do tohoto fondu mi prozatím nebyl umožněn přístup.

I. Počátky českého odboje

Odpověď na otázku, kdy vznikl Český domácí odboj, není jednoduchá. Nevznikl k určitému datu, ale vznikal v delším procesu.

Tento proces má svou prehistorii již v éře pomnichovské republiky. Navazuje na velkou mravní krizi, k níž došlo po Mnichově.¹⁾

Mnichovským diktátem a následnou Vídeňskou arbitráží ztratila Československá republika 30% svého území s takřka 5000000 obyvatel. Nové hranice sahaly na některých místech pouhých 35 km od Prahy (na Mělnicku) a několik km od Plzně, Ostravy, Olomouce a Brna. Maďarsko obsadilo rozsáhlé území při jižní hranici a po 18. březnu 1939 i některá důležitá hospodářská a kulturní centra - Košice na Slovensku, Užhorod a Mukačevo na Podkarpatské Rusi. Přerušeny byly důležité železniční trati a dosavadní síť spojů byla ochromena.

Ztráta území rozrušila také celou ekonomickou strukturu tzv. druhé republiky. Okupace pohraničí fakticky zlikvidovala dosud velmi rozvětvenou obchodní i výrobní kooperaci. V ČSR zbyly jen 3% těžby hnědého uhlí a 45% těžby černého uhlí. Beckovskému Polsku bylo odstoupeno území, na němž zůstala většina závodů Báňské a hutní společnosti. Pomnichovská republika nebyla energicky soběstačná a musela dostávat elektřinu ze zabraného severočeského revíru.²⁾

Okleštěný zbytek státu představoval nepřírozený zeměpisný celek, který nebyl hospodářsky soběstačný, a po stránce vojenské nebyla jeho obrana vůbec myslitelná. Ztráty v důsledku Mnichova nebyly jen mocenské, hospodářské a

územní. Byly počátkem společné krize morální, vnitropolitické, státní a národní. Zhroutila se dem.politická soustava Prezident Eduard Beneš byl okolnostmi donucen k abdikaci. Došlo k výraznému zjednodušení stranického systému. Dne 18.listopadu bylo zveřejněno ustavující provolání Strany nár.Jednoty³⁾, jejímž cílem bylo nastolení tvz.autoritativní demokracie. Po Mnichovu zintenzívnili činnost čeští fašisté.⁴⁾

Celistvost republiky navíc ohrožovala realizace autonomistických požadavků Hlinkovy slovenské ľudové strany. Od autonomie směřovala tato strana s podporou nacistického Německa přímo k separatizmu.⁵⁾

Málokdo tehdy tušil , že Hitler má v úmyslu v nejkratší době dokončit realizaci svého plánu na úplnou likvidaci Česko-Slovenska.

Dne 14.března 1939 se Československá republika rozpadla. Slovenský sněm odhlasoval odtržení od českých zemí a vyhlásil Slovensko za samostatný stát. Téhož dne byl do Berlína pozván i československý prezident Emil Hácha, který byl přinucen vložit osud českého národa do vůdcových rukou. Ve středu 15.března okupovaly jednotky německého Wehrmachtu zbytek Československé republiky. O den později vznikl Protektorát Čechy a Morava a Československo zmizelo dočasně z mapy Evropy.

Okupace zbytku českých zemí se tak stala nevyhnutelným vyústěním mnichovských dohod. Pro rozhodující většinu národa bylo rozbití republiky, její okupace a připojení k říši rozhodně nepřijatelné.

Jak jsem se již zmínil, počátky odbojového hnutí lze vysledovat bezprostředně po Mnichovu 1938, ale jeho

skutečné formování nastalo po 15.březnu 1939. Český národ byl postaven před jedinou alternativu-zatím v osamocení vést nesmlouvavý boj proti uchvatiteli a ubránit svou existenci. Český protifašistický odboj byl politicky diferencován. Od samého počátku se odboj dělil na dva hlavní proudy : komunistický a národně demokratický (nekomunistický).

Komunistický odbojový proud navázal, i když v podstatě v jiných podmínkách, na předchozí zkušenosti s ilegality a vytvořil na domácí frontě ideově, organizačně a politicky jednotnou odbojovou složku.

Komunisté ani v podmínkách okupace nerezignovali na dobytí nadvlády pomocí leninské revoluce, ale z hlediska taktiky také přijali za svou dobovou ideu boje proti okupantům, za obnovu státní samostatnosti a nezávislosti republiky. Jestliže v prvních měsících okupace sdíleli komunisté společnou bázi protinacistické rezistence, po podepsání sovětsko-německého paktu o neútočení a zejména po vypuknutí války, kterou kominterny označila za oboustranně nespravedlivou a imperialistickou, zaujali komunisté stanovisko nadiktované jim z Moskvy. Radikální změna postoje narušila dosavadní jednotu odbojového hnutí a vedla k jeho rozkolu. Podstata rozhodnutí a direktiv Kominterny byla zcela cizí skutečné situaci v protektorátu. Rozkol se ještě prohloubil útoky komunistické ilegální propagandy, nejen na západní mocnosti, ale i na představitele čs.odboje v zahraničí, zejména na Eduarda Beneše. Mezi členy zavládl zmatek a ve vedení se rozbujely úvahy o spolupráci s rakouským a německým proletariátem v boji za okamžitou realizaci socialistické revoluce. Teprve po vypuknutí války mezi Německem a SSSR a jeho začleněním do protihitlerovské koalice došlo k novému zásadnímu obratu v politice

Kominterny, který ukončil izolaci komunistů a neplodnou dvojkolejnost odboje na domácí frontě.⁶⁾

Demokratický (národní) odbojový proud představoval naproti tomu celou škálu nejrozmanitějších politických a ideových orientací. Velká politická rozmanitost uvnitř demokratického odbojového proudu měla svou obdobu i v různých přístupech při organizování odbojových skupin.

V řadě míst na celém okupovaném území vznikaly naprosto živelně první zárodky odbojových skupin. Paralelně s tímto vývojem se objevila snaha tuto živelnost organizačně podchytit a usměrnit. Na území protektorátu odrážel zrod prvních odbojových skupin a odbojových center novou situaci a nové rozložení společenských a politických sil po okupaci. Základem formujícího se demokratického odbojového hnutí se totiž většinou nestávaly bývalé politické strany. Výjimku tvořilo Politické ústředí(PÚ).

Postupně se zformovaly tři stěžejní organizace národně demokratického odboje :Politické ústředí, Petiční výbor Věrní zůstaneme a Obrana národa.

Zmíněné tři centrální odbojové organizace zdaleka nepostihují rozmanitost národně demokratického odboje. Pro téma této diplomové práce nám však toto rozdělení postačí. Je potřeba se nejprve krátce zabývat PÚ a PVVZ , protože se všechny tři organizace vzájemně ovlivňovaly a nakonec vytvořily společnou centrální organizaci národně demokratického odboje Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD).

I./1. Politické ústředí

Politické ústředí vycházelo ze zkušeností odboje za první světové války a sdružovalo představitele bývalých koaličních stran. Nárokovalo pro sebe vedoucí postavení v demokratickém odboji. K němu mu legitimitu mělo poskytnout zdůrazňování kontinuity s předmnichovskou stranickou koalicí a udržování spojení s bývalým prezidentem E. Benešem.

Politické ústředí mělo představovat ne jednu z organizací, ale centrálu, jakýsi zastřešující orgán nad celým národně dem. odbojem.⁷⁾

Cesta k vytvoření této centrály byla delší a nebyla výsledkem organizační aktivity pouze jedné skupiny. Jedna ze skupin již PÚ vytvořila začala vznikat kolem bývalého osobního tajemníka prezidenta E. Beneše, Judr. Prokopa Drtiny, ještě před Benešovým odchodem do exilu.

V období mezi 11. a 20. říjnem 1938 se v Sezimově Ústí uskutečnila série schůzek bývalého prezidenta a jeho nejbližších stoupenců a spolupracovníků. Jejimi účastníky byli Prokop Drtina, Jaromír Smutný, vedoucí kabinetu ministra zahraničí dr. Jan Jína, publicista Zdeněk Chytil, redaktor Antonín Pešl, Zdeněk Bořek-Dohalský, Václav Girsá, konzul Jiří Sedmík, advokát Jaroslav Drábek a další.⁸⁾

Nejaktivnějším činitelem tohoto okruhu byl Judr. Drtina, zatímco dr. Drábek díky své profesi advokáta zajišťoval osobní styk s odstoupivším prezidentem, který zatím sídlil v Londýně.⁹⁾

Březnová okupace v roce 1939 byla pro okruh domácích Benešových stoupenců stejným překvapujícím šokem jako pro celý národ.

Krátce po 15.březnu 1939 si Judr.Drtina a jeho nejbližší spolupracovníci stanovili dva základní úkoly pro první týdny své odbojové činnosti:

1/ zajištění všech možných spojovacích prostředků , abychom mohli udržovat pravidelné tajné spojení s Londýnem a s emigračními středisky ve svobodných státech vůbec.

2/ zorganizování politického střediska, které by svými účastníky mělo dostatečnou autoritu k tomu, aby stmelovalo odbojové složky a řídilo naši práci především po stránce politické.¹⁰⁾

V této době bylo nejdůležitější splnění druhého bodu :vytvoření odbojového Politického ústředí.

Takový orgán byl nutný v domácím odboji, avšak nejvíce nutný byl pro prezidenta Beneše v emigraci. Beneš totiž nebyl uznáván za oficiálního představitele Československého státu, za jehož reprezentaci uznávaly západní mocnosti Háčovu vládu a její vyslance. Beneš a zahraniční odboj nutně potřebovali domácí politické odbojové ústředí, které by mohlo být považováno za autoritativní vedení národa.

Drtina se nejdříve dohodl s národním demokratem Judr. Ladislavem Rašínem. Z bývalých soc. dem. poslanců se do činnosti skupiny zapojili ing. Jaromír Nečas a Bohumil Laušman. Zástupcem strany lidové se stal Msgre. František Hála . Řídící centrum celé organizace, která se však stále ještě nazývala PÚ , bylo vybudováno na konci března 1939. Počítalo se s tím , že tato politická trojka se rozšíří o představitele dalších demokratických stran. Vedle skupiny Drtinovy vyvíjela paralelně činnost skupina kolem bývalého kancléře prezidenta Masaryka Judr. Přemysla Šámala.

Na popud prezidenta Beneše došlo v létě ke spojení obou skupin a bylo vytvořeno sjednocené Politické ústředí. Po

vzoru první republiky bylo tvořeno zástupci pěti vládních koaličních stran, čímž byla vyjádřena kontinuita s předmnichovskou republikou. Jeho členy byli :Judr. Ladislav Rašín za národní demokracii, brněnský soudní rada Judr. Ferdinand Richter za národní socialisty, předseda nejvyššího cenového úřadu ing. Jaromír Nečas za sociální demokracii, ministr zemědělství v protektorátní vládě Judr. Karel Feirabend za agrární stranu, profesor Masarykovy university v Brně dr. Adolf Procházka za stranu lidovou.

Náhradníky byli-Bohumil Laušman za ing. Nečase a dr. Vlastimil Klíma za Judr. Rašína. Vedoucím se stal dr. Přemysl Šámal, tajemníkem prof.dr. V. Klecanda. Vojenský odboj zastupoval gen. Bedřich Neuman.

K nejdůležitějším úkolům patřilo udržovat pro E. Beneše spojení s protektorátní vládou v čele s gen. Aloisem Eliášem a prezidentem E.Háchou , zprostředkovávat Benešovy vzkazy domů a pro něj pracovat zpravodajsky. PÚ se, na rozdíl od Obrany národa i Petičního výboru věrní zůstaneme i KSČ, které budovaly celostátní síť, omezovalo na vybraný okruh politických špiček, státních úředníků a žurnalistů.¹¹⁾ Mimo Prahu se regionálně omezilo pouze na Brno a Plzeň. Plánovaného postavení vedoucího odbojového orgánu se mu dosáhnout nepodařilo.Koncem r.1939 bylo po rozsáhlém zatýkání prakticky rozbito. V pozdějším ÚVODU- střešové organizaci sdružující domácí nekomunistický odbojový proud- stálo PÚ napravo.¹²⁾

I./2.Petiční výbor“Věrní zůstaneme“

S určitým časovým odstupem se formovalo další významné odbojové centrum, Petiční výbor Věrní zůstaneme(PVVZ).

Také PVVZ má svou předhistorii v předmnichovské době. U jeho zrodu byla skupina dělnické akademie.¹³⁾ Nesdružovala pouze levicovou opozici z řad sociální demokracie, ale již od poloviny třicátých let byla organizačním jádrem celé antifašistické levice stojícím mimo politické strany. S touto skupinou na půdě mírového hnutí RUP (Světové sdružení pro mír)a ve Společnosti přátel demokratického Španělska spolupracovala i řada příslušníků jiných politických stran, včetně komunistů a společenských organizací. Tato skupina byla hlavním iniciátorem manifestu za obranu republiky „Věrní zůstaneme“, po Mnichovu se neúspěšně pokusila vytvořit jednotnou dělnickou stranu (Strana pracujícího lidu).

Po 15. březnu 1939 usilovali iniciátoři Manifestu o to, aby zorganizovali kolem sebe široké politické hnutí. Jeho základy tvořila ilegální síť skupiny Dělnické akademie v čele s W.Jankovcem a okruh lidí kolem Petičního výboru „Věrní zůstaneme“ v čele s Josefem Fischerem.

V novém politickém hnutí, „jak se označovala“ v depeši do Londýna, se však uplatňovali i další složky a další lidé. Po 15.březnu bylo navázáno spojení se zpravodajskou skupinou prof. Vojtěcha Čížka, jenž dal do služeb PVVZ aparát profesorské organizace. Důležité bylo, že se podařilo zapojit vojenskou složku. Vojáky ve vedení zastupoval generál Jaroslav Čihák. Neméně důležité bylo,když se podařilo navázat spojení s dr.ing .Fukátkem.

Dr.ing.Fukátko mohl poskytnout velmi cenné informace o zbrojní výrobě, protože působil v Praze na generálním zastoupení zbrojovky Brno. Další složkou, ze které se formoval PVVZ, se stala YMCA (Young Mens Christian association), s níž byly před okupací navázány kontakty v RUP a Společnosti přátel demokratického Španělska. Okruh YMCY byl u samého vzniku PVVZ. Největší zásluhu na tom měli dr. J.Šimsa, Rudolf Mareš a Jaroslav Valenta.¹⁴⁾

Nutnost udržovat důležité kontakty doma i za hranicemi a finanční zabezpečení vedlo ke spojení se svobodnými zednáři z lóže Pravda vítězí v čele s dr. Karlem Bondym.¹⁵⁾

Rozhodující podíl na zapojení sítě Ženské národní rady měla Anna Pollertová.¹⁶⁾ K zapojení celé Ženské národní rady se sítí regionálních odboček došlo v létě r.1939. Velmi silnou část PVVZ představovala odborářská složka. Odboráře z řad železničářů a poštovních zaměstnanců pro odbojovou práci získali četní představitelé železničních a poštovních odborových organizací-Alois Tomas a Bohumil Truksa.¹⁷⁾

Spojení k dělníkům pražských kovozávodů obstaral Sedlmayer. A konečně v dubnu 1939 byl pro odbojovou činnost získán Václav Housar , tajemník odborového svazu dřevodělníků. Tyto odborové organizace představovaly širší základní odbojové činnosti PVVZ.¹⁸⁾

V ilegálním odbojovém hnutí nebylo označení PVVZ všeobecně známo . Používalo se vždy ve zkratce a gestapo toto označení nerozšifrovalo. V první fázi vývoje organizace se užívalo označení Národní revoluční výbor. Označení „Odboráři“ se užívalo až v souvislosti se vznikem „ÚVOD“.¹⁹⁾

Do počátku června 1939 vzniklo řídicí centrum organizace. Bylo tvořeno v počáteční fázi dvěma komisemi-

komisí politickou a komisí organizační. Později od roku 1940 ještě odborářskou komisí. V komisi politické, která řídila činnost vznikající odbojové organizace, byli: doc. Josef Fischer, prof. Vojtěch Čížek, dr. ing. Jaroslav Fukátko a ON zastupující gen. Jaroslav Čihák - Znamenáček. V organizační komisí pak pracovali gen. J. Čihák, V. Žiška, A. Tomas, J. Housar, B. Truksa, prof. W. Jankovec, J. Pešek, škpt. V. Velinský, dr. K. Bondy a mjr. gšt. J. Hájíček.²⁰⁾

V činnosti PVVZ převažovalo rozsáhlé zpravodajství. V roce 1939 byla hlavní pozornost věnována navázání organizačního spojení a vybudování spojení s emigrací. I v PVVZ se ve spolupráci s vojáky připravovalo v případě brzké porážky Německa vojenské povstání. Na jaře 1940 vznikl jeho plán.²¹⁾

Porážka Francie učinila jeho projekt zcela nereálným. Podcenění vojenských možností Německa vůbec negativně ovlivnilo činnost celého odboje. Postupem času převažovalo v činnosti PVVZ zpravodajství a programatická činnost. Iluze o tom, že válka zítra skončí, se rozplynuly. Velký důraz byl kladen na soustavném získávání informací o přesunech vojsk a dislokaci posádek. Byl zaměřen na registraci transportu, které přesunovaly pohonné hmoty a vojenský materiál. Většina zpráv byla předána vojákům k vyřízení a vyhodnocení a konečně i k přípravě na odeslání. PVVZ měl dobré vlastní kurýrní spojení přes Bělehrad. Radiotelegrafické zprávy byly odesílány prostřednictvím vysílačky Sparta I., která byla pod kontrolou PÚ. PVVZ se rovněž podílel na vydávání ilegálních tiskovin a organizování protestních akcí v počátečním období okupace. Nevydával sice svůj vlastní časopis, ale ovlivňoval obsah ilegálních časopisů - V boj a Český kurýr. Hlavní ilegální vydávanou tiskovinou byly

tzv. Detektivky, vydávané v obálkách fiktivních detektivních románů.²²⁾

Za svůj nejvlastnější úkol považoval PVVZ programovou činnost. Již od léta 1939 začaly skupiny odborníků vypracovávat podklady pro celkový program. Tento program se postupně začal odlišovat od koncepcí PÚ i ON. Koncepti PVVZ dobře charakterizuje depeše PVVZ č.10-11 z 24.7.1939 : *„Je na rozdíl od let 1914-18 skutečně akční politické hnutí, na jehož směrnicích se pracuje. (Budou také zaslány). Celkový posun doleva je nepochybný, jen míra závisí také na věcech mezinárodních, tj. na tom, do jaké míry který stát přispěje k osvobozovacímu hnutí. Posun doleva je dán přirozeně tím, že nejde jen o boj proti Němcům, ale také proti fašismu, proti mezinárodní reakci, jejíž obětí se Československo stalo. Proto také revoluce nikoli restituce.“*²³⁾

Z této zprávy je patrná sociální a nacionální radikalizace domova a nemožnost návratu k předmnichovským poměrům. Také lze zde poznat názor, že na rozdíl od první světové války je hlavní fronta odboje tentokrát doma a že na ní se bude rozhodovat český zápas o samostatnost. Po dlouhých vášnivých diskusích a kompromisech byl na jaře 1941 jako program „Za svobodu“ přijat celým národně demokratickým odbojem.²⁴⁾

Koncem roku 1939 postihlo řady PVVZ velké zatýkání v souvislosti s časopisem V boj a v lednu 1940 bylo politické vedení organizace prakticky rozbito.²⁵⁾ To znamenalo, že většina čelních představitelů první garnitury organizace byla buď zatčena, nebo musela odejít do emigrace. V. Čížka, J. Fukátka a J. Čiháka vystřídali K. Bondy a W. Jankovec. V květnu 1940 se PVVZ zařadil do nově vzniklého ÚVODU,

střeškové organizace sdružující v plénu paritně zástupce PÚ, ON a PVVZ .²⁶⁾

PVVZ postupně , zejména po zásazích gestapa v centrech PÚ a ON , pohltil v jednotlivých místech ostatní odbojové organizace a jeho síť vystupovala jako síť ÚVODU . Konstruktivní spolupráce fungovala hlavně s ON. PVVZ budoval ilegální síť dvěma směry-horizontálním (od centra přes kraje a okresy k místním buňkám) a vertikálním (zapojováním jednotlivých složek-pošťáků, železničářů, dřevodělníků, škol, úřadů a institucí). V říjnu 1941 začala další velká vlna zatýkání a v září 1942 bylo PVVZ definitivně rozbito.²⁷⁾

I./3.Založení Obrany národa

Počátkem okupace byla největší a nejaktivnější organizací národně demokratického odboje vojenská odbojová organizace Obrana národa(ON). I ona má své kořeny v období mnichovské krize a tzv. Zenklova puče.²⁸⁾ Mnichovská kapitulace vládních kruhů bez boje způsobila armádě silný otřes a zklamání.

To se projevilo ostrým obratem proti „politice“ a politickým stranám, jejichž neschopnost se zdála prokázána. Většina důstojníků a vojáků nedokázala pochopit , proč relativně moderně vyzbrojená armáda nemohla splnit svoji povinnost a bojovat proti agresorovi. Pocity těchto důstojníků a vojáků dobře vystihuje dopis pplk. Josefa Mašína manželce z 1.října 1938: *„Drahá Zdeno! Píši Ti v tak rozervaném stavu, v jakém jsem v životě nebyl. Plakal bych v jednom okamžiku a v druhém bych zuřil. Nechce se mi žít. Jest s námi konec. Naši zbabělí vůdcové vydali nás na milost a nemilost. Tolik zbabělosti a podlosti v našich dějinách ještě nebylo. Vždyť morálně stojíme níže než takoví Habešané. Ti, zrazeni těmi proklatými anglickými kramáři, měli tolik cti a odvahy, že s holýma rukama bránili se a padli čestně. Zatím naši podlí vůdcové-takzvaní-přijali podmínky, které by národ nemohl přijmout, kdyby o tom věděl. Národ,tj.-prostý náš lid, by našel věřím tolik odvahy, aby zachránil čest. Raději ať padne polovina našeho národa,zbytek nezahyne a bude žít, neboť bude míti před sebou oběti, jež by ho morálně zavazovaly. Myslí-li však, že takto zachraňují národ, pak národ zahyne. Některý okamžik nemohu ani věřit,že by nenašel se u nás jeden z vůdců, který by vedl národ ke cti. Běda našemu národu, ale ať zhynou všichni bídní a ničemní vůdcové skrývající svou zbabělost za zástěrkou záchrany národa. Třeba s nimi zúčtovat. Dusím se hanbou a přepadá mne jen tupá zoufalost. Kam jsme to*

za dvacet let dopracovali. Dnes může před námi každý plivnout.“

29)

Je jisté, že Mašínovo hodnocení bylo subjektivní a nepřihlíželo k objektivním okolnostem provázejícím Mnichovský diktát, ale vyjadřovalo duševní stav značné části důstojnického sboru naší armády.³⁰⁾ Tradičně „nepolitická“ československá armáda v tomto období poprvé vážavě vstupuje do politiky. V období Druhé republiky zastávala mimořádnou úlohu jak svou přímou účastí ve vládě, tak jako základní organizační páteř státu. Armáda ztratila důvěru k politickým stranám, měla představu, že po zklamání a selhání „politiky“ je povolána k vedení národa.³¹⁾

Okupací ČSR 15.3.1939 ,zřízením Protektorátu Čechy a Morava a ustavením samostatného Slovenského štátu , zanikly všechny možnosti otevřeného ozbrojeného boje. Okupace českých zemí německou armádou přinesla nejen pocity zklamání a beznaděje, ale i spontánní odpor. Pocity vojáků charakterizoval plk. Čeněk Kudláček: *“Pro většinu z nás byla okupace naprostým překvapením. Nic nebylo pro tento případ připraveno.... Začala naše válka proti Německu,vedená ovšem prostředky, které nám zůstaly: pasivní rezistence a ilegální činnost.“* ³²⁾

Jedněmi z prvních , kteří zvedli prapor odboje, byli právě vojáci. Pro počátky vojenského odboje je typické , že vznikal jak „zdola“, tj.od prostých důstojníků, ať už aktivních nebo záložních, kteří cítili potřebu reagovat na fakt německé okupace a začali spontánně a bez jakýchkoli příkazů, tak „shora“, tedy od těch, kteří vytvářeli vojenské odbojové centrum-generálové a důstojníci generálního štábu. První měsíce ilegální práce jsou poznamenány právě hledáním:shora se hledala cesta dolů a naopak.³³⁾

Snaha organizačně podchytit živelné hnutí odporu byla jednou z příčin aktivity okruhů některých generálů bývalé československé armády. Podnět k založení odbojové organizace patrně vzešel od tzv. Rady starších, tvořené generály Josefem Bílým, Sergejem Vojtechovským, Aloisem Eliášem a Hugem Vojtou.³⁴⁾

Iniciativu vyvíjel také okruh kolem generála Sergeje Ingra, který navázal spojení se členy tzv. Rady starších. 19.3.1939 se v Brně sešli generálové S. Ingr, J. Bílý a S. Vojtechovský. Na této schůzce měl údajně vzniknout projekt ilegální vojenské organizace, upřesněný na dalším setkání 22. a 23.3.1939 v Praze.³⁵⁾ Účastníky těchto schůzek můžeme považovat za prvotní velení odbojové organizace. Založení ON bylo patrně konzultováno s gen. A. Eliášem, který ale členem organizace nebyl.³⁶⁾ Po jmenování předsedou protektorátní vlády mohl pouze zprostředkovaně ovlivňovat její činnost.

II. Vytváření Obrany národa

Během prvních měsíců okupace, se na území protektorátu Čechy a Morava začaly formovat ilegální sítě odbojové organizace ON. V centru pozornosti v prvním období byla organizační výstavba. Bylo potřeba získat vhodné velitelské kádry na určité posty, v určených místech.

Při organizační výstavbě ON bylo využito některých legálních institucí. Důležitou roli při organizační výstavbě sehrály umístovací skupiny Ministerstva národní obrany(ale i sborů, divizí...). Ministerstvo národní obrany(MNO) mělo provést během roku 1939 likvidaci jednotlivých složek bývalé československé armády. Důstojníci k tomu pověřeni umísťovali propouštěné důstojníky na klíčová místa v průmyslu, dopravě a státní i veřejné správě již s perspektivou jejich budoucího využití pro odbojovou činnost a pro plánované ozbrojené vystoupení proti Německu. To byl jeden ze způsobů, jak byla vytvářena organizační struktura celé organizace. Karel Veselý - Štainer, který tam byl také zaměstnán, o tom napsal: "*Vedení ON pocíťovalo nedostatek vlivu na vznik vojenských organizací, na předávání úkolů dolů, na řízení akcí proti okupantům... .Podle vojenských pojmů nejvyšším velitelům chyběl generální štáb , který by rozpracoval úmysly vedení, řídil operace odboje a zvládl živelně se vytvářející organizace, jejichž činnost podle místních potřeb ztrácela vojenské zaměření. Štáb měl také sjednotit organizační systém. Tímto operativním mezičlánkem, tedy jakýmsi hlavním štábem ON, měla být likvidační skupina MNO.*"¹⁾

(správný název: umístovací skupina MNO v likvidaci-pozn.aut.)Je zřejmé, že Veselý-Štainer do značné míry úlohu umístovací skupiny MNO v likvidaci nadceňuje. V tomto smyslu snad mohla mít tuto roli do letních měsíců 1939, ale

nikoli jako štáb ústředního velení ON.²⁾ Její roli není možné přeceňovat, ale nelze nevidět určitý podíl a vliv na organizační výstavbu ON. Rozhodně však nebyla štábem ústředního velení ON, jak se někdy uvádí.

Pro výstavbu ON bylo využíváno i dalších spolků. Plk. Čeněk Kudláček, náčelník ústředního štábu, byl od podzimu 1938 - do jara 1939 vedoucím tzv. pracovních praporů. Na MNO býval také náčelníkem oddělení branné výchovy. V obou případech využíval styků a spojení pro výstavbu ON.³⁾ Síť vznikající organizace organizovali především bývalí aktivní důstojníci československé armády. Ze záložních důstojníků, které znali, vybírali nižší a místní velitele. Místní velitelé byli často učitelé nebo členové Sokola, kteří dobře znali místní poměry. Členstvo ON bylo nejčastěji vybíráno z řad Sokola, Orla, Dělnických tělovýchovných jednot, polovojenských organizací a dalších spolků. Členem ON se mohl stát kdokoli, kdo splňoval dvě základní kritéria - národní spolehlivost a vlastenecké cítění.

Vznikla tak jakási tajná podzemní armáda. Její organizační struktura byla s menšími korekcemi organizačním schématem předmnichovské armády (bez Slovenska) přeneseným do ilegality.

V čele bylo ústřední velení, jemu byla podřízena zemská velitelství (zprvu Čechy a Morava, později také Velká Praha). Každé z těchto zemských velitelství dostalo za úkol vytvořit nižší velitelské složky - krajská velitelství a ty pak okresní, která organizovala místní jednotky.⁴⁾ Při tom došlo na Moravě k určité zvláštnosti: mezi zemská a krajská velitelství byl vložen mezičlánek v podobě dvou velitelství oblastních (východ v Olomouci a západ v Brně), jež odpovídala patrně

předválečným sborům.⁵⁾ Hlavním úkolem bylo na území protektorátu vytvořit co nejpočetnější rámcovou podzemní armádu, jejíž stav měla naplnit teprve předpokládaná mobilizace. Rámec této armády tvořili pouze určení velitelé, ale mužstvo mělo být začleněno až před vypuknutím povstání.⁶⁾

Ústřední velení zpočátku tvořili generálové Bílý,⁷⁾ Ingr,⁸⁾ Vojtechovský.⁹⁾ Uznávaným hlavním velitelem byl s největší pravděpodobností gen. Josef Bílý.¹⁰⁾ Po odchodu gen. S. Ingra v létě 1939 do emigrace již zcela nepochybně. Zpočátku bylo v čele asi jakési „direktorium“, jehož uznávaným velitelem byl gen. J. Bílý. Jako náčelník štábu byl získán gen. Ingrem plk.gšt. Čeněk Kudláček. Jeho zástupcem byl pplk.gšt. Václav Kropáček. Zástupcem gen. Bílého pro organizační výstavbu byl gen. Bedřich Neumann.

Personální rekonstrukce štábu není nijak jednoduchá. Srovnáním archivních pramenů a podle údajů historiků bylo jeho složení asi toto:

1/ oddělení organizační

Organizační vedl pplk. gšt. František Coufal. Úkolem oddělení bylo naplnění organizační sítě vhodnými veliteli a mužstvem. Zástupce pplk. Coufala mjr.gšt. Černoorský pracoval v rozmísťovací skupině MNO a mohl rozmísťovat důstojníky podle představ velení.

2/oddělení zpravodajské

Zpravodajské oddělení vedl bývalý zpravodajský důstojník Československé armády mjr.gšt. Jaroslav Hájíček. Činnost druhého oddělení ON byla tak rozsáhlá, že se mu budeme věnovat samostatně. Viz.kapitola o zpravodajství.

3/oddělení finanční

Vedoucím finančního oddělení byl gen. Viktor Spěváček. Úkolem bylo získávat, uchovávat a rozdělovat finanční prostředky. Při likvidaci MNO se podařilo získat některé finanční fondy. Další finance byly získány od průmyslových podniků a ze soukromých darů odboji. Peníze byly využívány na financování radiospojení, cestovné, vydávání ilegálního tisku apod.

4/oddělení materiální a zásobovací

Oddělení řídil plk.gšt. Bruno Sklenovský. Hlavním úkolem bylo zajištění dostatečného množství zbraní, zdravotních potřeb, pohonných látek a dopravních prostředků hlavně pro předpokládané vojenské vystoupení.¹¹⁾

Postupem času tato oddělení doplnily ještě další:

Vnitřní radiové spojení-velení byl pověřen pplk. Štěpán Adler, který měl za úkol organizovat radiové spojení mezi velitelstvími ON uvnitř Protektorátu.

Zvláštní komise-měla na starosti zřídit síť důvěrníků v důležitých úřadech a závodech. Vypracování seznamů Němců, zrádců a kolaborantů a případně jejich potrestání. Její činnost se měla vystupňovat v době tzv. přednostních opatření.¹²⁾

Ústřední velení ON navázalo spojení s ostatními odbojovými organizacemi národně demokratického odboje. Spojovacím článkem mezi ON a PVVZ byl gen. J. Čihák (Znamenáček), který zastupoval ve vedení PVVZ vojáky. Poté byl také přizván do ústř. velení ON.¹³⁾

Obdobné spojení navázalo ústř. velení i s další tvořící se ilegální organizací: Politickým ústředím. Zprostředkování

spojení zajistil mjr. Jaroslav Boháč. Později se stal gen. B. Neumann (Miroslav) členem PÚ, jako zástupce vojenského odboje.¹⁴⁾

Důležité byly vztahy ON se Sokolem, protože sokolové tvořili podstatnou část členské základny odbojových sítí ON. Ústřední velení proto zprostito během letních měsíců 1939 funkce zemského velitele ON pro Čechy gen. H. Vojtu a pověřilo ho organizací spolupráce se Sokolem.¹⁵⁾ Spojení bylo udržováno i s řadou menších ilegálních skupin.¹⁶⁾

Ústřední velení řídilo činnost celé ON prostřednictvím náčelníků jednotlivých oddělení štábu, kteří měli osobní kontakt s příslušnými funkcionáři zemských velitelství, a prostřednictvím společných porad. Byla používána i písemná spojení, ale toto spojení představovalo výrazné nebezpečí pro prozrazení organizace (viz.písemné rozkazy zemského velitelství Čechy zabavené v Hradci Králové).¹⁷⁾

Obdobně jako ústř.velitelství, byla vybudována zemská velitelství. Podobně byla tvořena , ale v patřičně zmenšené podobě, i velitelství oblastí, krajů, okresů a míst. Zemským velitelem v Praze byl jmenován gen. Bedřich Homola,¹⁸⁾ velitelem zemského velitelství Čechy gen. Hugo Vojta¹⁹⁾ a zemským velitelem pro Moravu gen. Bohuslav Všetička.²⁰⁾ Rekonstrukce personálních funkcí v síti ON je komplikována tím, že docházelo k poměrně častým změnám. Byly způsobovány zařazováním bývalých aktivních důstojníků do protektorátní správy (úřady,vládní vojsko) a jiných civilních povolání. Důvodem těchto změn byly též odchody do zahraniční emigrace a později zatýkání.

Hlavním úkolem zemských velitelství bylo: provést územní rozdělení a dohlížet na realizaci organizační výstavby

odbojových sítí ON v daném regionu. Obdobné úkoly měla na nižší úrovni také oblastní, krajská a okresní velitelství. Podle materiálů gestapa později řídilo zemské velitelství pro Čechy a velitelství pro Velkou Prahu po pěti divizích a moravské zemské velitelství dvě oblastní velitelství se sedmi divizemi.²¹⁾

Mezinárodní polit. situace se v letních měsících r. 1939 začala komplikovat. Události měly rychlý spád a nezadržitelně směřovaly k válce. V ústř. štábu ON se hromadily informace o přípravách Německa na válečné tažení proti Polsku. Tento vývoj byl očekáván a byl důležitým předpokladem pro realizaci ON. Základním úkolem byla pokud možno co nejrychleji dobudovat „rámcovou podzemní armádu“ pro předpokládané povstání. V červenci 1939 proběhla porada představitelů ústředního velení ON a zemských velitelství. Tato porada proběhla ve znamení očekávané války a reagovala na neuspokojivé zprávy o činnosti zemských velitelství. Na poradě byla zjištěna řada nedostatků při organizační výstavbě a dodržování konspiračních zásad. Ústřední velitelství vydala řadu jednotlivých příkazů:

1/ Organizace musí být co nejrychleji dobudována a kdykoliv připravena k pohotovému nasazení. V důsledku toho měla být podávána každých čtrnáct dní přehledná hlášení.

2/ Okamžitě měli být zjištěny a připraveny k použití dosažitelné zbraně a munice.

3/Jednotlivá velitelství, zvláště ve větších obcích a městech, měla být instruována o tom, jak která místa vojensky obsadit v jejich obvodech. Zajistit převzetí životně důležitých podniků a dopravy

4/ Omezit všechny diverzní akce většího rozsahu, které by ohrožovaly předčasně existenci organizace. Naopak měli být prováděny menší sabotáže pro povzbuzení ducha odporu.

5/ Zemská velitelství měla kromě povinnosti opatřování a shromažďování zbraní a samostatně zkoušet výrobu nových bojových prostředků, které by byly připraveny k použití, tyto pokusy mělo financovat ústřední velitelství

6/ Vedoucí funkcionáři všech stupňů velení měli být poučeni, že v případě jejich zatčení se vyžaduje bezvýhradná mlčenlivost a nikdo z nich nesmí vyzradit údaje o organizaci, ani jejich úkolech a cílech. Nenajdou-li jiné východisko, mají raději volit smrt než zradu.

7/ Všechny velitelské kádry se měli co nejrychleji připravit k převzetí moci v okruhu jejich působnosti, zemská velitelství byla pověřena vydáním závazných směrnic pro praktické provedení.²²⁾

Červencová porada dala také podnět k navázání jednání o užší spolupráci s PVVZ. Velení ON bylo informováno, že v jeho vedení pracuje gen. J. Čihák. V rámci sítě ON byly vytvářeny speciální jednotky pro teroristickou a sabotážní činnost.(Cukráři)²³⁾

Bylo rozhodnuto, aby kádr cukrářů byl doplňován příslušníky PVVZ, hlavně pošťáky a železničáři. Ilegální pracovníci z řad pošťáků a železničářů měli vzhledem ke svému pracovnímu zařazení dobré předpoklady pro požadované sabotážní akce menšího rozsahu. Jednání o užší spolupráci mezi ON a PVVZ neprobíhala bez problémů. Zástupci PVVZ nesouhlasili se zapojováním některých vyšších důstojníků do ON podle starého vojenského schematizmu v důsledku „ malé iniciativy v době ohrožení ČSR a pro jejich politické názory“. Proto požadovali, aby do vedení ON byli přibráni gen. Čihák, plk. Vedral a plk. Boček, kterým

důvěřovali. V důsledku toho byl gen. Čihák přibrán do ústředního vedení ON.²⁴⁾

Červencová porada nejvyšších velitelů ON vedla ke zvýšení činnosti v celé síti ON. Například členové štábu zemského velitelství ON-Čechy byli svoláváni v období od července do září 1939 gen. Vojtou jednou týdně na pravidelné porady. Byla na nich projednávána konkrétní opatření vyplývající z rozkazů, instrukcí a pokynů ústředního velení ON a hodnocena hlášení a zprávy z krajských velitelství. Pokyny a nařízení ústř. velení byly zpracovány písemně a rozeslány podřízeným krajským velitelstvím. Tyto tzv. D rozkazy (D-dolů) vydávala zem. velitelství Čechy v období od července do listopadu 1939 asi v intervalech 1 až 2 týdnů a byly vždy opatřeny pořadovým číslem.²⁵⁾

V průběhu letních měsíců 1939 je patrné zvýšení aktivity uvnitř organizační struktury ON. Byl to důsledek rozhodnutí z porady představitelů ústř. velení a zemských velitelství ON (v červenci 1939). Tato porada byla hodnocena jako počátek přelomu v činnosti ON. Bylo rozhodnuto bezprostředně přikročit k utváření podmínek pro ozbrojené vystoupení, které by zlikvidovalo nacistickou okupaci a přispělo k obnovení ČSR v původních hranicích. Předpokládané ozbrojené vystoupení současně přineslo nutnost zaměřit úsilí na získání zbraní, munice, rozpracovat konkrétně plán převratu, mobilizační plán a další. V souvislosti s možností vypuknutí ozbrojeného konfliktu jsou kladeny větší nároky téměř na všechny oblasti činnosti vojenské ilegální organizace. Zvýšila se intenzita zpravodajské činnosti celé sítě a předávání získaných zpráv do zahraničí.

Koncem srpna byla prakticky ukončena první etapa výstavby podzemní sítě ON. Bylo zřízeno ústřední velitelství, zemská a krajská velitelství. Formovala se i okresní velitelství s podřízenými velitelstvími, obvodními a místními. Na mnohé funkce byli jmenováni lidé, ale ti, jak se ukázalo, neměli nutné předpoklady nebo po nějakém čase ilegální práci odmítli.²⁶⁾

Strukturu organizace také narušovaly odchody do zahraničí a čety, roty a prapory byly postaveny rámcově: tvořili je pouze určení velitelé a většinou jen vyhlédnuté mužstvo, jenž mělo být do organizace fakticky začleněno až teprve před vypuknutím povstání. S tímto povstáním se počítalo v souvislosti s předpokládaným německo-polským konfliktem a proto byla organizace urychleně organizačně dotvářena. Přesto ON představovala v srpnu 1939 mohutnou, sebevědomou organizaci pretendující na vedoucí postavení v národně dem. odboji.

Současně s možností brzké porážky Německa bylo nutné připravit nezbytné dispozice k obnovení československého státu. Tyto dispozice neměli být pouze vojenské, ale i politické. Obrana národa, která chtěla mít vliv na příští politické uspořádání státu, musela zformulovat svůj politický program.

III. Politický program ON. Odbojové aktivity

Mnichovské události byly pro armádu hlubokým zklamáním. Vojáci se cítili zrazeni, že nemohli splnit svoji vojenskou povinnost a bránit republiku. Viníky národní katastrofy neviděli jen za hranicemi, ale i doma. Vina byla přisuzována předmnichovským politickým špičkám a politickým stranám. Jejich názory popsal přímý účastník a představitel PVVZ na Moravě Josef Grňa : *„Zvláště ostře se vojáci vyslovovali o politických sekretariátech a jejich představitelích jakožto o lidech, kteří si učinili z rozeštvávání lidu své životní povolání, a které proto považovali za škůdce národního života.“¹⁾*

V létě 1939 představovala ON již rozsáhlou, sebevědomou organizaci. Její odbojové sítě pokrývaly celé území protektorátu. Velení ON usilovalo o vedení celého odboje. Především si chtělo podříditi ostatní na podobnou roli pretendující skupiny (PÚ, PVVZ). Nejdůležitějším pramenem pro poznání názorů vedoucích představitelů je korespondence mezi gen. S Ingrem (Svatopluk) a plk. Č. Kudláčkem (Hutník). Obavy vojáků vzbuzovala aktivita starých kompromitovaných politiků a možnost jejich návratu k moci po převratu. Na tyto obavy reagoval gen. S. Ingr ve své zprávě z 12. července 1939 : *„Jak se dovídám, začínají se hrnout ven (zvláště od té doby co se má doma projednávat korupce) staří kompromitovaní velikáni. Vyjechal prý přes Jugoslávii Stříbrný a tady se objevil Bechyně s úmyslem zase stanout v čele. Vyvedl jsem ho z toho; je rozumný a uznal to; s jinými by to třeba nešlo bez větších obtíží a tady se s tím nemůžeme zdržovat. Dejte tam ve známost, že žádná ze starých firem tu nemá nejmenší šance, pokud aspiruje na nějakou vedoucí roli ; jen azyl na vlastní náklady a případné splnění daných úkolů za předpokladu úplné loajality a*

naprosté kázně. Pokud jde o staré Juny, kteří přezimují doma, mějte je v patrnosti, aby s příchodem jara nezačali vylézat a zařídte to za každou cenu tak, jak jsme to prodebatovali u Kropenky (pplk. V. Kropáček- pozn. aut.) a já ještě s moravským náčelníkem štábu. Mějte to připraveno a stále na mysli.“²⁾

Odpovědí na to byla zpráva plk. Č. Kudláčka z 20. července 1939 : „ Vzkaz pro vylézající Juny jsme zařídili. Msgr. s doprovodem už je tam. O mnohých nevíme a nemáme na to vliv. Zařídíme ohledně Junů, jak jsme umluvili, jakož i zásady se provádí a je to na dobré cestě. Důležitou roli v obchodech zde chce hráti vousatý Libušin manžel. Sleduje se v dohodě s ostatními.“³⁾

Z následující zprávy ze 17. října 1939 je vidět snaha ON podříditi si civilní složky odboje, ale zároveň ukazuje, že tato snaha narazila doma na odpor. „ Bylo by účelné opakovat našim civilním Junům (všem) o jednotě, podřízení se našemu monopolu, o dočasnosti všech funkcí zde apod. Obchodní ústředí v této formě nevyhovuje, v dohodě budujeme solidnější na stavovském podkladě. Stále stranické a osobní diference a obavy. Nyní dokonce také jakési obavy z pretoriánství“⁴⁾

PÚ a PVVZ viděli v získání „monopolu“ snahu o nastolení vojenské diktatury. Tyto obavy vysvětlil ve svém motáku z vězení čelný představitel PVVZ dr. Karel Bondy : „..... vojáci právě reprezentovali element poměrně nejméně pokrokový a (.....) kolem sebe soustřeďovali některé vrstvy, které měli dosti reakční minulost. Vojáci žily na počátku ve značné ideové nejasnosti s občas se projevujícími pravicovými sklony, prodchnuti myšlenkou o zvláštní, výjimečném poslání vojáků v této světové a národní krizi a z toho plynoucím přesvědčením, že jim přísluší i mimořádné postavení a v budoucnosti nárok na vojenskou diktaturu. V tom byli někdy i podporováni míněním české veřejnosti a někdy i nepřímo našimi z Londýna. Toto jejich

mínění mělo své hluboké kořeny, jež spočívaly v tom, že jim nebylo dopřáno bojovati o udržení Československé republiky, s čímž souvisel jakýsi utajený komplex hanby. Překonati jej mimořádnou aktivitou a dokázati, že umějí pro vlast bojovati- to bylo snad do značné míry živnou půdou, z níž zrály takové názory.“ ⁵⁾Vedoucí postavení v celém domácím odboji se ON nikdy získat nepodařilo. Vedoucí představitelé PÚ a PVVZ se nehodlali ON podříditi, ale naopak sami o „monopol“ usilovali.

Další odmítavé stanovisko u ostatních odbojových organizací vyvolala myšlenka vojenské diktatury, v době převratu a osvobozovací akce. Šlo především o převratový plán ON, který vycházel z mobilizačních směrnic a pokynů vypracovaných velením ON v létě 1939. Dle tohoto plánu měla být nastolena vojenská diktatura jako přechodné období ohraničené na jedné straně revoluční akcí a na straně druhé svobodným rozhodnutím lidu, nebo „příchodem Beneše“ a ustavením řádné vlády. V tomto období mělo vládnout tříčlenné nestranické direktorium.⁶⁾ Není jasné, jestli mělo mít direktorium vyloženě vojenský nebo zčásti i občanský charakter. Podle vzpomínek plk. Č. Kudláčka měl gen. S. Ingr vést správu země až do příchodu prezidenta E. Beneše. Tato vojenská diktatura měla být pouze v přechodném období, jak o tom svědčí depeše gen. S. Ingra z 10.8.1939 : *„Máme tu za úkol pracovat podle našich sil, aby náš podnik se zase postavil na vlastní nohy, jak se v něm pak zařídí vnitřní provoz a jaké budou jeho obchodní vztahy k cizině, o tom může rozhodnout valná hromada všech podílníků doma a nikdo jiný ani tu ani tam.“*⁷⁾

Plk. Č. Kudláček ve svých poválečných vzpomínkách popsal politický program, který částečně reagoval na předchozí kritiku a měl být aspoň prozatím společnou platformou odbojových složek. Je otázkou na kolik je program

autentický, protože tyto vzpomínky psal po válce poučen následujícím vývojem:

- *Akce domácí a zahraniční tvoří jeden celek pod vedením dr. Beneše, přičemž domácí je hlavní, akce zahraniční ji podporuje, má úplnou volbu cest a prostředků, nesmí však v zásadních věcech trvale zavázat národ doma.*
- *Provedení převratu, zajištění území a udržení pořádku do svobodného rozhodnutí lidu je akcí vojenskou. Hlavním velitelem vojenských sil a vojenské akce je gen. Ingr nebo jeho zástupce. Ten také povede správu země do příchodu dr. Beneše nebo do ustanovení vlády.*
- *Cílem není jen obnovení ČSR předmnichovské nýbrž republiky sice demokratické v duchu Masarykově, ale zbavené těch vad, nedostatků a chyb, které se ukázaly před válkou a hlavně v době krize.*
- *Přírodní bohatství (doly, zřídla atp.) a klíčový těžký průmysl budou zestátněny, bude provedena revize pozemkové reformy.*
- *Německé státní občanství, udělené Hitlerem našim Němcům, bude jim ponecháno a budou proto posuzováni jako občané nepřátelského státu. Jen aktivní účastníci boje proti Hitlerovi budou moci žádat o udělení čs. státního občanství.*
- *Veškerý majetek německých příslušníků (tedy i našich Němců) bude zkonfiskován jako první splátka náhrady za způsobené škody.*
- *Počet politických stran bude omezen. Postavení a funkce politických stran budou upraveny tak, aby byla umožněna lepší demokratizace veřejného života, větší vliv občanstva na vedení státu, zamezena politická korupce a omezena moc sekretariátů politických stran.*

- *Předmnichovští vůdcové politických stran kompromitovaní Mnichovem nebudou postaveni na vedoucí místa ani v odboji, ani po válce.⁸⁾*

Obrana národa zastávala od svého počátku nejradikálnější přístup k možnosti setrvání českých Němců v obnovené republice. Požadovala okamžité vystěhování všech Němců z republiky. Podle profesora J. Grni představitele PVVZ na Moravě : *„Byl – alespoň na Moravě – připraven rozkaz, podle něhož se měli Němci během 24 hodin odebrat za hranice, přičemž jim mělo být dovoleno vzít sebou jen určité množství peněz a ručních zavazadel (10 marek a 30 kg zavazadel na osobu s vyloučením všech cenností). Jednalo se tedy o to, provést na hranicích kontrolu těchto odcházejících Němců, aby nevyvezli cenný majetek určený jako reparace k náhradě škod, jež republice Německo způsobilo.“⁹⁾*

Plán transferu Němců hrál významnou úlohu v plánech vojenského převratu a vlády tříčlenného direktoria po převratu. Byla obava, že žádná civilní vláda nebude schopna takovou akci provést.¹⁰⁾ Tyto obavy byly do jisté míry oprávněné, neboť názory civilních odbojových organizací PÚ a PVVZ byly mnohem umírněnější. Profesor Zdeněk Peška (člen PÚ) ve svém memorandu o výměně obyvatelstva napsal :*“Nejradikálnějším řešením by bylo vykázat veškeré německé obyvatelstvo z Čech. Tato eventualita by snad byla proveditelná, kdyby potrvaly mnichovské hranice nebo by byla stanovena hraniční čára jim se blížící. Čím však se blížíme k starým hranicím, tím méně je uskutečnitelná. Přesun asi 3 (tři) milionů osob je ve středoevropských poměrech příliš velkým přesunem. Skrývá se v něm i pro nás nebezpečství: vylidnění našich zemí a úplné zpustnutí některých krajů, ztráta konzumentů, pracovních sil, tím ochuzení. Mimoto značné množství Němců se exponovalo*

pro ČSR a mnozí z těch, kdož v důsledku toho se vystěhovali, počítají s návratem do svobodné ČSR. Proto integrální provedení této eventuality nelze doporučit.“¹¹⁾ Stejně umírněné názory, jako odbojoví činitelé z PÚ, zastával na začátku okupace v zahraniční emigraci také dr. E. Beneš.

Astronom Hubert Slouka přivezl jako posel z Londýna vedle vzkazu prezidenta E. Beneše i průvodní dopis jeho kancléře Jaromíra Smutného z 21.8.1939: „S čištěním od Němců a zrádců všichni souhlasíme. Z ohledů mezinárodních bude ovšem zahraniční vláda nucena veřejně vás vyzývat k ohledům. Doma jsme ovšem pány my. Není pochybností, že vznikne řada návrhů na mírové řešení, které budou počítat se středoevropskou federací apod. Ke všem těmto plánům se stavíme zásadně kladně, ale jen za té podmínky, že naše nezávislost bude absolutně taková jako nezávislost druhých států a že do každé federace půjdeme jenom z vlastní vůle a za stejných podmínek jako všechny evropské státy druhé. Nepřijmeme žádné zmenšení své státní suverenity, které by současně se nevztahovalo na všechny evropské státy. Proto doma v případě rozhodném je nutno obsadit linii bývalých pevností a pevně ji držet..... Ač by byl ideálem národnostně jednotný stát, nepodaří se, aby nějací Němci v republice zůstali. Proto je na nich aby vybráním lidí připravili se pro další soužití s Čechy v republice. Zde jsou mnozí sudetští Němci s námi, ale jistá část jich je velkoněmecká. Vůbec nic jim neslibujeme, jenom to, že budeme slušní k těm, kteří v republice zůstanou, a že chceme, aby všechno v republice bylo lepší nežli v té staré, tedy i poměr k Němcům.“¹²⁾

Zcela zásadně se stavěli v roce 1939 proti odsunu Němců komunisté. Po uzavření Sovětsko- Německého paktu a po vypuknutí války očekávali brzký příchod revoluce v Německu a věřili v revoluční schopnosti německého proletariátu.

Profesor J. Grňa napsal : „Vím z vlastní zkušenosti, kolikrát naši komunisté ostře odmítali jednat o odsunu Němců, a to i ti, kteří byli s námi v našich organizacích. Komunisté mluvili stále o svých soudruzích a byli nanejvýš ochotni souhlasit s odsunem fašistických živelů mezi Němce, pokud se provinili proti Československé republice, ale dokonce ani návrat zabraného území a obnova starých hranic republiky nebyli nepochybné; část komunistů se i k těmto problémům stavěla aspoň v první době chladně, někdy až odmítavě.“¹³⁾

Se stupňováním nacistického útlaku a represivními zásahy potlačovacího aparátu se i radikálně přiosťrovaly postoje českého národa k Němcům. Nejradiálnější názory se objevují v ilegálním časopise „V boj“, který byl financován ON. Ve svém 47. čísle na počátku jara 1940 mimo jiné píše : „V obnovené republice krátce pro nás nebude sudetské otázky, německých menšin.....Pro divoké bestie, kterými se Němci znovu osvědčili být, není na místě žádná shovívavost, žádné odpuštění a není možné klidné spolužití s nimi.“ Dále se zde píše, že v obnovené republice „do kořene vymýtíme z hranic státu německý živel.“ V dalším čísle se píše : „Plán vystěhování sudeťáků není nikterak tak fantastickým, jak se ještě dnes snad někomu zdá.....Když nyní Hitler dokázal, že je možno přehánět statisícové masy Němců ze státu do státu jako stádo dobytka, proč by neměli být německé menšiny ze všech evropských zemí nuceně přesídlení zpět do říše?“¹⁴⁾

Hlavní příčinnou tohoto radikálního postoje byl nacistický útlak, který každodenně museli pociťovat obyvatelé Protektorátu. Tento postoj ještě znásobily zásahy proti demonstracím z 28. října a 15. listopadu 1939. Uzavření vysokých škol a zásahy proti studentům byly chápány jako

útok proti české inteligenci. To u vlastenecky smýšlejících vojáků muselo vyvolat vlnu odporu a nenávisti.

III./1.Zpravodajská činnost

Počáteční aktivita ON spočívala převážně v plánování převratové akce a ostatní činnost byla v pozadí. Přesto i v tomto období se začala rozvíjet i činnost , která okamžitě a přímo poškozovala protivníka. Šlo především o zpravodajství, ilegální propagandu a také sabotážní činnost.

Vedením zpravodajského oddělení hlavního štábu ON pověřil plk. Kudláček mjr. Jaroslava Hájíčka. Mjr. Hájíček , jako bývalý člen druhého oddělení gen. štábu československé armády, postupně vybudoval pět skupin oddělení: 1/ sběr zpráv, 2/radiospojení 3/přechody do zahraničí, 4/propaganda, 5/sabotáže.¹⁵⁾

Ilegální zpravodajství mohlo vycházet ze zkušeností profesionálních zpravodajců působících ve službách Ministerstva vnitra, Ministerstva zahraničí a především pak 2. oddělení hlavního štábu MNO. Špičky vojenské rozvědky pod vedením plk. Františka Moravce odletěly těsně před vpádem německých vojsk do emigrace.¹⁶⁾ Likvidací druhého oddělení hlavního štábu MNO byl pověřen plk. František Havel. Zasloužil se o to, aby vojenští zpravodajci byli zařazováni na taková místa, kde by mohli využívat svých profesionálních zkušeností a schopností, tentokrát v ilegalitě. Někteří odcházeli do ústředních orgánů, další do funkcí v protektorátní správě, jiní vstupovali do hospodářské sféry.Sám plk. Havel odešel do úřadu předsedy vlády gen. Eliáše. ¹⁷⁾

Zpravodajci, kteří zůstali doma, se buď přímo aktivně zapojovali do vedení či struktury ON nebo s ní spolupracovali, ačkoli byli součástí jiných zpravodajských skupin. Zpravodajství tvořilo důležitou součást ilegální

činnosti celé organizační sítě ON. Zpravodajské oddělení ústředního velitelství ON provádělo vyhodnocování zpravodajského materiálu, který dostávalo jednak z organizační sítě ON prostřednictvím zpravodajských důstojníků štábů nižších složek, jednak z dalších pramenů. Např. od spolupracovníků na železnicích, poštách a ve válečně důležitých provozech. Nebo měli přístup ke zprávám z kruhů protektorátní správy a okupačních orgánů. Jejich činnost řídila skupina zajišťující sběr zpráv.

Obraz o tom, jakým směrem se zaměřovala zpravodajská činnost a jaký byl charakter sbíraných zpráv, nám poměrně dobře podává archiv krajského velitelství ON v Hradci Králové zadržený gestapem na Bernhardově pile na Slezském předměstí: ¹⁸⁾

- *V politickém ohledu se měla zjišťovat činnost jiných odbojových organizací v příslušném regionu, jména funkcionářů NS, fakta o přehmatech něm. úřadů, o smýšlení obyvatelstva v Sudetech a říši.*
- *Z hospodářských zpráv se vyžadovaly:*
 - *zásoby surovin a paliva*
 - *zprávy o výrobě důležitých podniků (nedostatky ve výrobě, mzdy dělníků apod.)*
 - *vývoz surovin a potravin do Říše*
- *Vojenské zprávy:*
 - *umístění německého vojska, bezp. policie, SA, SS a gestapa*
 - *druh jednotky, početní stav, druh zbraně a jména velitelů*

- údaje o vojenských transportech (kdy, odkud, kam, množství materiálu apod.)
- Pro případ vojenského vystoupení:
 - zjištění objektů určených k zabránění, jejich zajištění a obsazení
 - vypátrání německých zbraní a muničních skladišť
 - zjištění všech Němců a nespolehlivých Čechů

Společným zájmem domácího i zahraničního odboje bylo, aby se co nejvíce zpráv dostalo „ven“ a mohlo tam být vojensky i politicky využito. Pro spojení se nabízely dvě cesty: kurýrní a radiotelegrafická. Kurýrní spojení proti radiotelegrafickému umožňovalo předávání obsáhlých elaborátů, často plánů i schémat. Bylo však zdlouhavější a hrozilo nebezpečí z prodlení a zastarávání zpráv. V počátcích odboje toto spojení převládalo. Na kurýrním spojení se podíleli hlavně železničáři. Byli to především zaměstnanci společnosti spacích vozů a mezinárodní vlakové pošty, kteří jezdili na tratích z Prahy do Varšavy, Paříže, přes Maďarsko na Balkán - do Jugoslávie nebo až do Istanbulu. Byli to : Alois Fürbacher, Jan Karel a především Jiří Zeman.¹⁹⁾ Zpočátku umožňoval předávání zpráv za hranice i relativně velký písemný styk s cizinou. Byly využívány zastupitelské úřady některých států v protektorátu(Polska, Francie, Jugoslávie atd.) Pochopitelně do jejich likvidace. Poté vzrostl význam zastupitelských úřadů neutrálních států (Švýcarsko, Švédsko). Podobnou funkci jako pracovníci některých zastupitelských úřadů plnili zahraniční korespondenti, akreditovaní v Praze. Touto cestou existovalo spojení do Paříže, Londýna, Varšavy, Ženevy atd. Přenášet kurýrní zprávy umožňovaly povolené výjezdy různých odborníků

z protektorátu na mezinárodní kongresy a obchodní jednání. Svých obchodních spojení a jednání například hojně využíval k předávání zpráv Gustav Svoboda. Jako ředitel legionářského akciového obchodního podniku Centrokomise, kterou Němci nechávali z ekonomických důvodů pracovat. G. Svoboda prokázal Obraně národa a vůbec odboji i další cenné služby při financování odboje a při přípravě ilegálních odchodů za hranice.²⁰⁾ Do odchodu gen. S. Ingra do zahraničí (20.června 1939) působil jako jeho spojka ing. František Slabý, který byl zástupcem Zbrojovky v Londýně a často konal služební cesty mezi Londýnem a Prahou. Zprávy předával do rukou Jana Masaryka nebo našeho vojenského atašé pplk. J. Kally, kteří je pak předávali E. Benešovi.²¹⁾

Radiotelegrafické spojení nabývalo na významu pomaleji. Zpravodajská složka ON si uvědomovala, že v případě vypuknutí války by byly přerušeny dosavadní kurýrní kanály. Proto začala pracovat na zabezpečení radiového spojení se zahraničím. Její velení zřídilo zvláštní spojovací skupinu: Gen. Alois Vicherek, plk. Jaroslav Vedral (Sázavský) a plk. Bohumil Boček (Chodský) a mjr. Jaroslav Hájíček.²²⁾ Prvním úkolem bylo sehnat radiové stanice a radiotelegrafisty. Chyběly výkonné radiostanice, krystaly a náhradní součástky. Zprávy musely být šifrovány, což se neobešlo bez vhodných kódových klíčů i vyškolených šifrantů. Pátrání po aparaturách z výbavy 2. oddělení hlavního štábu nepřineslo výsledky, a tak museli pomoci odborníci z oblasti radiotechniky. Ke spolupráci byli získáni bývalí příslušníci odposlouchávací služby Ministerstva národní obrany (kpt. Divina a rtn. Franěk). Dále pomáhali zaměstnanci Radiotelegrafického úřadu (ing. M. Schläferling, dr. F. Raus ad.), ředitel firmy Mikrofona a někteří radioamatéři. Pro šifrovací služby získal

mjr. J. Hájíček doc. na přírodovědecké fakultě UK a člena odbojové organizace PÚ Vladimíra Krajínu. Na přelomu června a července 1939 byli vysláni do Polska dva radiotelegrafisté (rtn. Broukal, rtn. Retich) a dvě radiostanice s šifrovacím klíčem. Spojení s Polskem se radiotelegrafistům domácího odboje podařilo patrně navázat v době mezi 1. a 10. srpnem 1939.²³⁾ Po porážce Polska se původně varšavská skupina ozvala z Bukurešti. Přes Bukurešť udržoval domácí odboj spojení s Paříží a Londýnem.²⁴⁾ V domácím odboji panovala značná nespokojenost s tím, že představitelé zahraničí více neusilují o spojení s domovem. Až počátkem listopadu 1939 došlo k navázání přímého spojení s Londýnem a Paříží. Mezi červnem a srpnem 1939 odesílal vojenské zprávy telegrafem do Varšavy také pracovník Telegrafní ústřední stanice Josef Wildt.²⁵⁾ Je potřeba objektivně konstatovat, že radiotelegrafické spojení mezi Prahou a Varšavou v předvečer 2. svět. války bylo značně nedokonalé. Nejdůležitější zprávy a informace proudily nadále kurýrními cestami.

Se zpravodajskou činností přímo souvisel i další druh odbojové práce-organizování přechodů do zahraničí. Do září 1939 se převádělo do Polska a přechody zřizovala řada odbojových organizací. Zvláště významnou oblastí pro tuto činnost se logicky stala severní Morava. Přechody byly organizovány za spolupráce ústř. velitelství a místních organizací ON. Využívalo se železničních tratí, které spojovaly doly Ostravsko-karvinského revíru a mezi stanicemi Michálkovice a Petřvald překračovala novou česko-polskou hranici. Další přechody byly v okresech Ostrava, Frýdek-Místek, Valašské-Meziříčí. Menší část prchajících směřovala od začátku již na Slovensko a odtud na Balkán. Po porážce

Polska se pak stal tento směr směrem hlavním. Lidé odcházeli za hranice částečně živelně, částečně podle výběru. Do zahraničí odcházeli : letci, důstojníci, dělostřelci, politici a pronásledovaní občané. Do vypuknutí války fungoval „ilegální Čedok“, jak se mu říkalo, poměrně dobře a zásoboval emigraci potřebnými kádry. Mohla-li vzniknout v zahraničí československá armáda, měl na tom prvořadou zásluhu domov a doma zase zpravodajská organizace ON.²⁶⁾

Důležitou úlohu po okupaci a hlavně při udržení ducha odporu sehrála propagační činnost. Propagační práce ON se zaměřovala na šíření povzbudivých zpráv, rozšiřování informací ze západního rozhlasu, tištění letáků a vydávání ilegálních časopisů. Propagační skupina zpravodajského oddělení hlavního štábu ON spolupracovala především při vydávání ilegálního časopisu V boj. Tento nejznámější ilegální časopis začala vydávat krátce po okupaci skupina legionářů kolem bývalého francouzského legionáře Josefa Škaldy a grafika Vojtěcha Preisiga. Tento časopis se stal důležitou publicistickou tribunou, kterou chtěly ovládnout všechny významné odbojové organizace (PÚ, ON, PVVZ). V létě 1939 navázal J. Škalda spojení s mjr. J.Hájíčkem zprostředkované plk. Č.Kudláčkem.²⁷⁾ Po vzájemných jednáních se v létě 1939 ON začala finančně a obsahově podílet na vydávání časopisu. Hlavním redaktorem časopisu se stal bývalý redaktor Lidových novin Ivan Herben z odbojové organizace PÚ.²⁸⁾ Po zatčení první výrobní garnitury časopisu v listopadu 1939 převzala ON jeho vydávání. Na vojenském „V boji“ nezávisle vydávala „V boj“ spořilovská skupina (Vojtěch Preisig, Inka Bernášková, a další). Tak na sobě nezávisle existovaly dvě vydavatelské skupiny: vojenská (holešovická) a civilní (spořilovská).²⁹⁾

Vojenský V boj byl distribuován prostřednictvím odbojové struktury ON. Kolportéři V boje tvořili organickou součást odbojové sítě ON.³⁰⁾

Se zpravodajstvím úzce souvisela také sabotážní činnost. Už v počátečním období byly činěny pokusy organizovat sabotážní a teroristické akce. První kroky lze sledovat od června 1939, kdy ON navázala úzkou spolupráci s odbojovou organizací PVVZ. Druhým krokem byla již zmíněná červencová porada vedení ON. Na této poradě bylo konstatováno: *„Je nutné provádět menší akce, aby bylo zřejmé, jaké je smýšlení českého národa, avšak takovým způsobem, aby těmito aktivitami nebyla předčasně ohrožena vlastní odbojová organizace.“*³¹⁾

Před vypuknutím války se tedy počítalo na území Protektorátu s prováděním nepostižitelných sabotáží. Tedy takových akcí, u kterých nebude možno určit, zda se jedná o úmyslné poškození, technickou závadu, anebo o nešťastnou náhodu. Přímé akce s použitím zbraní a trhavin měly být prováděny jen na území Sudet a v Německu.³²⁾ Na červencové poradě byla také schválena možnost spolupráce s železničáři a poštovními zaměstnanci, kteří vzhledem ke svému pracovnímu zařazení, mohli tyto menší sabotážní úkoly provádět. Bylo také rozhodnuto pomocí těchto kádrů zřizovat sabotážní jednotky v rámci organizační sítě ON.³³⁾ O spolupráci se zasloužil gen. J. Čihák (Znamenáček), který již byl ve vedení PVVZ. Po uzavření dohody se stal i členem ústředního štábu ON. Naopak mjr. J. Hájíček, velitel zpravodajského oddělení ústředního velitelství ON, byl dosazen do organizační komise PVVZ. Prostředníkem mezi poštovními zaměstnanci byl revident Bohumír Truksa. Mezi železničáři pak vhodné osoby vybírali dílenský mistr Alois

Tomas a bývalý senátor František Novák.³⁴⁾ V této době se začala formovat později známá sabotážní skupina (cukráři) kolem pplk. J. Mašína . Vzhledem k nedostatku jakýchkoli zkušeností se sabotážní činností vyvíjela sabotážní prostředky a zkoumala jejich použití.³⁵⁾

Na zpravodajském úseku s ON spolupracovalo několik dalších menších odbojových organizací. Důležitou roli v rámci první odbojové garnitury sehrála Schmoranzova skupina. Za výrazné pomoci ON ji zorganizoval přednosta tiskového odboru ministerské rady Zdeněk Schmoranz. Působilo v ní mnoho bývalých armádních zpravodajských důstojníků, avšak nebyla součástí organizační struktury ON. Byla vytvořena krátce po 15. březnu 1939 s vědomím ministerského předsedy gen. A.Eliáše. Tato skupina byla organizována za pomoci předních pracovníků ČTK(České tiskové kanceláře) a zahraničních zpravodajů ČTK.

Zformovala se ze zpravodajských důstojníků, kteří byli plánovitě dosazováni do jednotlivých okresních úřadů jako referenti tiskové dozorčí služby. Po speciálním instruktážním kurzu v týdnu od 8. do 15. července 1939 každý z nich dostal za úkol vybudovat vlastní zpravodajskou síť. Byl mu přidělen krycí kód, pod nímž posílal do ústředí získané informace. Centrála v Praze byla označena A, jednotliví referenti v Čechách měli označení B 1- 21, na Moravě C 1- 16. Tento kurs byl v podstatě instruktáží pro odbojovou činnost. Účastníci byli jednak seznámeni se svými povinnostmi při okresních úřadech a dále jim mjr. Josef Vais přednášel o potřebách a formách ilegální práce. Získané informace hospodářského, politického a vojenského charakteru byly předávány ministerskému předsedovi gen. A. Eliášovi, vedoucím představitelům domácího odboje doma a politické

emigraci v zahraničí. Obousměrné kurýrní spojení obstarávali někteří zahraniční korespondenti. Dříve než se plně rozběhla zpravodajská činnost zasáhlo gestapo. Vinou zrady bývalého zpravodajce Václava Mehnerta z Poličky a hlavně nedostatečné konspirace došlo k rychlému rozbití celé skupiny. Většina členů této zpravodajské odbojové skupiny byla zatčena ještě před vypuknutím války (25.8.1939). Ostatní poté co se podařilo najít v trezoru přednosty tiskového dohledu Osvalda Svobody seznam všech zapojených referentů včetně jejich krycích označení. Zpravodajská skupina Z. Schmoranze byla jednou z prvních odbojových nekomunistických organizací, které byly postiženy gestapem.

Podobně jako v jiných odbojových skupinách i ve Schmoranzově organizaci se předpokládalo, že okupace a případná válka nebude mít dlouhé trvání. Tento předpoklad se ukázal mylný, jakož se ukázalo nesprávné podceňování konspiračních metod v ilegalitě. Průlom do Schmoranzovi skupiny tak gestapu otevřel dveře k ostatním odbojovým organizacím, zvláště k ON. Právě v tomto případě se ukázalo jako nevýhoda, že se jednotlivé odbojové skupiny a organizace prolínaly a propojovaly.³⁶⁾

III./2.Plán převratové akce

Dne 1. září 1939 začal očekávaný konflikt Německa s Polskem. Později došlo k vypovězení války Německu ze strany Velké Británie a Francie (3.září)a začal konflikt , který později vešel do dějin jako druhá světová válka. Vypuknutí očekávaného konfliktu mělo svůj odraz ve zvýšené aktivitě odbojového hnutí. Pro ON bylo vypuknutí války pobídkou k urychlení příprav k ozbrojenému povstání. V řadách českého národa se vzedmula vlna optimizmu z očekávání příznivého vývoje. Neoslabilo ji ani zatýkání. Proběhla zatýkácí akce „Albrecht der Erste,“ při které byly zatýkány veřejně známé osobnosti podle předem vypracovaných seznamů. Všichni zatčení putovali jako političtí rukojmí do koncentračních táborů Dachau a Buchenwald.³⁷⁾ Odbojová struktura ON nebyla tímto zatýkáním až na výjimky postížena.

Na základě zmíněné červencové porady ústř.velení a zemských velitelství ON pokračovalo pečlivé vypracovávání mobilizačních směrnic a celého převratového plánu. Předpokladem pro vypuknutí povstání byla vojenská porážka Německa (respektive doba těsně před ní). Celonárodní povstání mělo v takové situaci likvidovat okupační mocenský aparát (vojenské jednotky, věznice, administrativu, ekonomiku), uskutečnit převzetí moci československými orgány a obsadit odtržené pohraničí a Slovensko. Celonárodní a masový charakter tohoto vystoupení měl vytvořit politické argumenty pro případná mírová jednání. Počítalo se i s alternativou, že dojde k mírovému řešení konfliktu mezi Německem a západními mocnostmi. V tomto případě měly být vyvolány demonstrace, stávky a lidové nepokoje. Jestliže by předpokládaná konference přijala pro Československo

nepřijatelné řešení, mělo dojít k vypuknutí ozbrojeného povstání.³⁸⁾

Vydání přímého rozkazu a volba vhodného okamžiku náležela výhradně do kompetence ústř. velení ON.³⁹⁾ Ústřední velení vydalo směrnice, které stanovovaly vojenským způsobem jen celkové cíle a úkoly. Teprve zemská, oblastní a krajská velitelství měla podle vlastních podmínek rozpracovat vlastní plány.⁴⁰⁾ Podřízená velitelství byla informována o podrobnostech provádění mobilizačních příprav prostřednictvím již zmíněných D-rozkazů.

Pokyn k vypuknutí povstání měl být předán takto:

a/ před povstáním mělo ústř. velitelství ON vyhlásit zvýšenou pohotovost, a to inzerátem „Čekej dopis, Aladare“ v deníku *Národní politika*. Současně mělo být vysíláno číslo „01“ v rozhlase, spojkami, radiospojením mezi štáby.

b/ přímý rozkaz k povstání otištěním inzerátu: „*Václav onemocněl, vrať se*“, zatím co v rozhlase mělo být vysíláno číslo „02“. Tyto šifry znamenaly, že povstání mělo vypuknout za 48 hodin.⁴¹⁾

Plán ON pro předpokládané ozbrojené povstání bývá rozdělován do tří etap:⁴²⁾

1/ provedení tzv. přednostních opatření

Po vyhlášení zvýšené pohotovosti následovalo provádění tak zvaných přednostních opatření, kdy měla být převzata moc v hranicích Protektorátu Čechy a Morava. Toto měly provést „jednotky prvního sledu (úderné oddíly) sestavené ze spolehlivých a odvážných osob. Pomocí úderných jednotek měly být obsazeny vojensky důležité komunikace, průmyslové, hospodářské a správní objekty. Zabezpečit

stanoviště německých vojsk, bezpečnostních složek a budovy nacistických organizací. Měli být zajištěni vedoucí představitelé německých úřadů a známí čeští kolaboranti. V řadách ON se počítalo, že tato první fáze proběhne klidně a nenarazí na významnější odpor.

2/vyhlášení mobilizace

Po této první fázi měla následovat mobilizace dvou až třech ročníků zálohy, v případě potíží až pěti ročníků. Průběh případné mobilizace je možno dobře rekonstruovat z obžaloby gen. Všetičky a ostatních: *„Ústřední velitelství se obávalo, že by útvary ON (rámcové jednotky) v případě nasazení nebyly schopny splnit požadované úkoly. Uvažovalo se tedy, že v okamžiku převratu předloží úřadující zemské správě návrh, povolati do zbraně dva až tři ročníky záložníků. Tito branci neměli být zařazeni do vojenské organizace(ON), ale měli vytvořit pravidelné jednotky. Celá organizační příprava budoucí mobilizace měla býti přenesena na krajská velitelství, zvláště zajištění zásobování, ubytování a řízení dopravy. Poněvadž nebyla po ruce žádná kmenová tělesa, plánovalo se, že každý záložník narukuje do nejbližší položené bývalé posádky. Jenom příslušníci speciálních jednotek (telegrafisti, letci, zákopníci) se měli hlásiti u svých původních bývalých posádek (např. záložníci telegrafních jednotek v Kutné Hoře).“* ⁴³⁾

Mobilizovaní vojáci neměli být tedy zařazováni přímo do rámcových jednotek ON, ale měli tvořit samostatné pravidelné jednotky. S toho vyplývá, že vlastní rámcová ON byla pravděpodobně doplněna již v první fázi, v době realizace tzv. přednostních opatření. Tyto závěry potvrzují i směrnice pro provedení mobilizačních příprav, které vycházejí z autentických materiálů ON: *„Povolání osob:.....Bývalí důstojníci z povolání, rotmistři a déle sloužící, musí nastoupit*

všichni bez ohledu na nynější povolání, civilní zaměstnání. Z nich nenastoupí jen ti, kteří jsou v organizaci ON, nebo dostali zvláštní úkoly, nebo jsou ve vládním vojsku, nebo v bezpečnostních sborech (četnictvo, finanční stráž, policie apod.)“ 44)

3/obsazení území zabraného na základě Mnichovské dohody

Ve třetí fázi mělo být obsazeno území odtržené od republiky na základě Mnichovské dohody. K provedení tohoto úkolu byly určeny:

- a) jednotky prvního sledu (úderné oddíly) po splnění vlastních úkolů ve vnitrozemí.
- b) pěší oddíly ON (rámcové jednotky)
- c) mobilizovaná armáda

Nejdůležitějším úkolem pro provedení úkolu bylo v první řadě zajistit dostatečné množství zbraní a ostatního materiálu pro předpokládané ozbrojené vystoupení. Zbraně ON sehnat potřebovala, protože jinak by ve střetnutí s nepřítelem neměla šanci. Celá akce byla z centra organizována, jak o tom svědčí zmíněné pokyny z červencové porady ústř. velení a zemských velitelství ON. Velitel materiálního a zásobovacího oddělení ústř. velitelství plk. B. Sklenovský požadoval registrování všech zbraní, kterých bylo možno použít. Jaký byl skutečný stav se můžeme přesvědčit ze vzpomínek Josefa Kyncla, člena štábu krajského velitelství Velké Meziříčí: *„Vcelku vzato naše rámce mohly být asi z jedné třetiny jakž takž vyzbrojeny ručními palnými zbraněmi různého původu a hodnoty. Mnoho jsme se napřemýšleli čím a jak vyzbrojit nastoupivší záložníky za mobilizace. Naše přípravy tu byly veskrze teoretické a vycházeli z velmi všeobecných, nejistých, ba mlhavých předpokladů. To, co jsme měli v řečených skrýších, spolu s tím, co se dalo získat od*

četnictva, policie a lesníků, bylo více méně jisté, avšak v celku nahrazovalo velmi nepatrný díl skutečné potřeby ručních zbraní (o kulometech ani nemluvě). Byly tu sice od zemského ústředí sliby dodávek jistého počtu pušek a lehkých kulometů z moravských zbrojovek, ale naše požadavky daleko přesahovaly možnosti dodavatele (a nebyly jsme tu sami kdo zbraně potřeboval).“⁴⁵⁾

Zbraní bylo tedy zoufale málo. Některým skupinám se sice podařilo vzhledem k možnostem ukrýt překvapivě dost zbraní, ale zdaleka nemohly pokrýt skutečnou potřebu.⁴⁶⁾

Ukrýváním zbraní se zabýval více méně nezávisle na pokynech velení ON pplk. J. Mašín. Svědčí o tom například ve svých vzpomínkách Marie Líkařová: „*Manžel a bratr dováželi v noci zbraně z ruzyňských kasáren, které se uschovaly ve sklepě, dílnách, odvážely se na Radost, do Zličína i do Řep.....Celkem se z ruzyňských kasáren odvezlo pět aut zbraní a nábojů. Akci vedl a zbraně vydal pplk. J. Mašín.“⁴⁷⁾* V nedostatku zbraní bylo nejslabší místo připravované ozbrojené převratové akce. Z iniciativního počínání pplk. J. Mašína je vidět, že to nebylo z důvodu malé iniciativy členů ON, ale proto, že převážná většina moderní výzbroje bývalé československé armády byla příliš pečlivě předána okupantům. Další možností, jak získat zbraně, byla jejich dodávka ze zahraničí, odzbrojení německých vojáků a nebo zajištění německých skladů zbraní. Tyto možnosti sice připadaly v úvahu, ale byly nejisté a závislé na dalších faktorech. Faktem ale zůstává, že bez dostatečných dodávek zbraní ze zahraničí by asi těžko mohlo být ozbrojené povstání úspěšné.

Přes potíže, které provázely přípravu na očekávané ozbrojené vystoupení, převládal mezi vojáky optimismus. Podle vzpomínek prof. Josefa Grni, ON počítala se zcela krátkým trváním války: „*Předpokládalo se, že hned po zahájení*

války se ukáže převaha na straně spojenců a že první porážka Německa bude signálem pro vlastní vystoupení.“⁴⁸⁾

Od války se očekávalo, že změni poměr západních velmocí k československé zahraniční emigraci, že bude vytvořena a mezinárodně uznána zahraniční vláda a západní velmoci přijmou obranu ČSR za svůj cíl. Na tom nic nezměnil ani šok z uzavření německo-sovětského paktu. Po prvním překvapení a nejistotě se záhy rozšířil názor, že pakt je jen obratný taktický manévr sovětské diplomacie, který překazil pokus západu o nový Mnichov na účet SSSR a vnutil Britům a Francouzům jedinou alternativu- válku s Německem. „ *pakt byl hodnocen jako lest, pomocí které snad Stalin hodlá malou nemravností vykoupit velkou spravedlnost.“⁴⁹⁾*

Toto stanovisko potvrzuje Benešův a Ingrův vzkaz do vlasti z 1. září 1939. „ *Sověty soudí, že se další vývoj v Evropě nedá zastavit. Patrně si přáli západní Evropu do konfliktu s Německem dále vtáhnout a postupovat tak, aby válka nevznikla nejdříve proti nim jako v roce 1914, nýbrž mezi západem a Německem, aby mohly nějakou dobu stát stranou a aby pak mohly zakročit v dané chvíli dle své vlastní vůle a uznání. Na slova Hitlerova, že je věčný mír mezi Ruskem a Německem, nic nedejte.“⁵⁰⁾*

Po této první reakci zahraničního odboje k německo-sovětskému paktu formuloval E. Beneš postoj konkrétněji ve zprávě z 29. října 1939: „ *Jsouce ve válce po boku Anglie, Francie a Polska, nemůžeme míti jiného oficiálního poměru k Sovětům nežli naši spojenci. Moskva nám Čechoslovákům nic zvláštního neslíbila, ani nezaručila, jen ve svých projevech různí sovětští státníci ujišťovali, že na stanovisku Moskvy k ČSR se nic nezměnilo od 15. března, kdy SSSR odmítl uznat okupaci.*

Naše stanovisko k SSSR zůstává na linii československé zahraniční politiky z posledních let. Loajalita, vzájemná sympatie, přátelství a očekávání, že SSSR neudělá nic, čím by nám ve své dnešní politice škodil. Svoji zahraniční akcí nechceme vytvořit nic, co by kdykoliv a jakkoliv přátelskou spolupráci s SSSR ztížila. Budeme patrně už jeho přímými sousedy. Ve spolupráci necháváme cestu otevřenou. Cílem Svazu je patrně revolucionizování a komunizace Evropy. Soudí, že německý režim padne už zcela jistě a svou dnešní taktikou chce pronikat nacistický režim komunizmem. Očekává revoluci v Německu, bojí se však, že západní demokracie by šly proti německé revoluci a tím proti sovětům. Nám nepřímou naznačují, že se nás později ujmou aktivněji. Budou jistě žádat při konečném řešení evakuaci ČSR a Polska, ale revolučního a nového. S komunisty zůstaňte ve spolupráci, ale je stále třeba počítat s tím, že mají své cíle revoluční a že počítají se svobodnou Československou republikou, ale sociálně zcela změněnou.“ ⁵¹⁾

Sovětsko německý pakt nepůsobil na ON a ostatní odbojové organizace nijak povzbudivě. V prvním období po paktu ale patrně nedošlo k nějaké zcela odmítavé protisovětské a protikomunistické reakci. ON i ostatní odbojové organizace národně demokratického odboje nepřerušily zcela kontakty s KSČ.⁵²⁾

Postupně se však od Sovětsko - německého paktu o neútočení zhoršoval vztah mezi západními velmocemi a Sovětským svazem. K vyvrcholení došlo v listopadu 1939 v souvislosti se sovětsko - finským konfliktem. Na Západě se objevily ostré výpady proti SSSR a komunistům, které ovlivnily i český nekomunistický odboj doma i v zahraničí. Naproti tomu ilegální KSČ přijala novou orientaci Kominterny, která označila probíhající válku jako imperialistickou. Začali slovně napadat národně dem. odboj a

označovali prezidenta E. Beneše za „přísluhovače imperialismu.“⁵³⁾

To vyvolalo ostrý odpor v národně dem. odboji a znemožnilo na čas jakoukoli spolupráci s komunisty. Tento stav trval až do jara 1941.

III./3. Pokus o iniciaci povstání

Obrana národa úspěšně pokračovala v přípravách na ozbrojené vystoupení. V srpnu 1939 budování sabotážních sítí postoupilo až na krajská velitelství a počítalo se s přidělením sabotážních důstojníků (cukrářů) do okresních štábů ON. Jednotky pověřené sabotážemi, měli sehrát důležitou úlohu při provádění tzv. přednostních opatření, které předcházely ozbrojenému povstání. Bývalý čelní představitel ON gen. Sergej Ingr poslal ze zahraničí vzkaz informující ON a domácí odboj, jak se zachovat v případě vypuknutí válečného konfliktu: *„Slavnosti (odbojové akce) připravte co nejpečlivěji, ve velikém měřítku a stupňované intenzitě. Nepřijdou-li jiné pokyny a jestli se provalí aféra (válka-pozn. aut.), proveďte jen efektní ukázky, které Vás životně neohrozí, s hlavní parádou vyčkejte na vhodný okamžik.“* ⁵⁴⁾

Tyto instrukce odpovídaly závěrům ON, které byly zformulovány na zmíněné červencové poradě ústř. velení a zemských velitelství ON. Ke zpřesnění požadavků zahraniční emigrace došlo ve vzkazu Edvarda Beneše a S.Ingra z 1. září 1939 po vypuknutí německo-polského konfliktu: *„Naše armáda, které nebylo loňského roku v důsledku mezinárodní situace dopřáno bojovat v otevřeném boji, musí se nyní ve chvíli pro náš národ osudové uplatnit nejprve způsobem konspiračním, při vhodné příležitosti pak otevřeným vystoupením. Tato vojenská činnost doma je nesmírně politicky důležitá, snad rozhodující a musí proto býti zahraničním i domácím vedením odboje vyžadována jako národní povinnost.“* Pokud se týká povstání, tak dále uvádějí : *„.....až uzraje situace, t.j. až bude Německo mravně a politicky otřeseno, bude třeba přistoupiti u nás k organizovanému všeobecnému povstání, které bude mít za účel převzítí násilím do vlastních rukou moc ve všech oborech. Volba*

času, kdy k této přímé akci bude přistoupeno, je přenechána vám, kteří znáte a žijete v situaci.“ ⁵⁵⁾

Je zřejmé, že se zahájením ozbrojeného vystoupení se nepočítá automaticky v okamžiku vypuknutí války, ale že mělo být provedeno později, až dojde ke kapitulaci Německa, anebo k jeho vojenskému zhroucení. Hlavním úkolem pak bylo nejenom převzít moc v Protektorátu, ale zmobilizovat i další potřebné síly a v další etapě obsadit odtržená území ještě před tím, než otázka Sudet bude moci být zařazena na pořad poválečných mírových jednání.⁵⁶⁾

K zásadnímu zvratu v pohledu na provedení ozbrojeného vystoupení došlo 7. září 1939. Přišla nabídka od sabotážní sekce D Britské zpravodajské služby, která byla tehdy proslulá svou snahou o provádění někdy až bizarních nápadů. Britští zpravodajci plk. F. Moravcovi oznámili, že v souvislosti s vypuknutím válečného konfliktu připravují široce založenou akci proti Německu. Měla být zahájena mohutná pozemní akce na frontě, podpořená těžkým bombardováním průmyslových středisek západního a středního Německa. Současně by byly nad Bavorskem a Rakouskem shazovány letáky podněcující k protinacistické revoltě. Následoval přímý dotaz, zda by bylo možné v Čechách a na Moravě podnítit sabotáže, které by měly 17. září přerůst v otevřené jednání. V takovém případě bylo slíbeno bombardování všech přístupových cest z Říše do Čech a na Moravu. Vzhledem k závažnosti požadavku si československá strana vzala čas na rozmyšlenou.⁵⁷⁾

Plukovník F. Moravec druhý den s návrhem zašel za dr. E. Benešem. Ten měl k akci mnohé výhrady a snaha vyvolat povstání se mu zdála ukvapená a předčasná. Po zjištění, že

Britové jsou ochotni nabídnout politické ústupky, ale nakonec souhlasil. Dr. E. Beneš žádal prohlášení anglické vlády, že jedním z cílů války je osvobození Československa, povolení stavět československé vojenské oddíly a uznání prozatimní československé vlády. Nakonec mu bylo slíbeno přijetí u ministra zahraničí lorda Halifaxe. Urychleně byly nové pokyny pro domácí odboj odeslány kurýrní cestou přes Stockholm do Prahy. Domácímu odboji se ukládalo: *„Směrnice a pokyny, které jsme Vám zaslali pro konečný náš osvobozovací boj, jsou spádem událostí předstiženy. Rozhodující chvíle v tomto boji jsou velmi blízko. Představitelé vojenského a politického vedení zahraničí dostali již dnes s oficiálních míst závazné ujištění, že jedním z hlavních cílů nynějšího společného boje západních mocností a Polska je restaurace Československa v jeho bývalých předmnichovských hranicích.....K uskutečnění a splnění našich ideálů je bezpodmínečně zapotřebí, aby západním mocnostem a celému světu byl dán viditelný důkaz o tom, že celý náš národ nesouhlasí s vnuceným systémem a že je pevně odhodlán, třeba za cenu největších obětí, k zničení tíživého jha.“*Následuje jednoznačný příkaz pro ústř. velení ON: *„Tentokrát boj musí být veden do všech důsledků, nemáme na mysli pouze pasivní rezistenci, nýbrž aktivní sabotážní činnost v širokém rámci a otevřené povstání v Čechách a na Moravě, případně na Slovensku.....Zahajte a rozviňte proto braný odpor a sabotáž v největším rozsahu najednou na celém našem území v den, který bude následovati po výzvě v anglickém rozhlasu . V den, který bude předcházeti Vaší akci, bude anglický rozhlas ve svých relacích anglických, německých i českých hovořiti na téma a stále opakovati: Anglie bojuje za svobodu národů.“⁵⁸⁾*

Proti původním pokynům z 1. září 1939, v nichž byla volba začátku vojenského vystoupení ponechána domácímu

odboji, měl nyní dát pokyn k povstání exil. Pokyny k povstání zpracoval plk. F. Moravec v dohodě s dr. E. Benešem. Parafoval ho jménem svým a jménem gen. S. Ingra, který však byl v Paříži a do celých příprav nebyl zasvěcen.⁵⁹⁾

Jednání probíhala až do stanoveného 17. září 1939. Průběh jednání prodělal několik zvrátů a závěry nebyly jednoznačné. Přestože je provázely pochybnosti z obou stran jednání stále pokračovala. Přicházely špatné zprávy z německo-polské fronty, ale 17. září měla na západní frontě začít avizovaná spojenecká ofenzíva. Bylo rozhodnuto udělit domácím odboji radiotelegraficky pokyn k povstání, ale spojení nefungovalo. Dne 19. září odvysílala BBC projev dr. Beneše, v kterém vyzýval k otevřenému odporu.⁶⁰⁾ Ve stejný den ministr zahraničí lord Halifax přijal dr. Beneše a přislíbil, že jedním z válečných cílů Velké Británie bude i obnova Československa. Britská Inteligence Service (IS) zorganizovala propagační kampaň v tisku a rozhlase. Britský rozhlas přinášel zprávy o údajném povstání v Čechách a na Moravě. Okupační režim doma pak tyto zprávy snadno dementoval.⁶¹⁾

Do Londýna se 17. září 1939 vrátil gen. S. Ingr, který jako náčelník Československé vojenské kanceláře jednal s francouzskou vládou o vytvoření československých vojenských jednotek. Seznámil se s dokumenty o jednání s Brity a z porad, které měl plk. F. Moravec s dr. E. Benešem. Při setkání s dr. Benešem zpochybnil serioznost celé akce. Věděl, že na západní frontě nedošlo ani do 18. září k vážnější akci. Jeho hlavní námitky se však týkaly možností domácího odboje. Jako bývalý čelní představitel ON si uvědomoval limity této organizace. Dobře věděl, že naprosto chybějí zbraně, munice, výstroj i ostatní materiál. Jak je patrné z jeho

osobních poznámek, se svými zkušenostmi z Protektorátu si uvědomoval, že domov „nemůže riskovat akci, která by byla velmi rychle udušena a persekuce by byla taková, že bychom sotva v budoucnosti mohli s domovem na něco počítat. My nemůžeme válku zahajovat, nýbrž musíme vyčkat až bude Německo otřeseno. V žádném případě není ani jisto, zda se jedná o akci všech odpovědných anglických činitelů, nebo jen vojenské skupiny v Anglii.“⁶²⁾

Díky problémům se spojením ON obdržela příslušný rozkaz k povstání dávno poté co se polská fronta zhroutila. Poté co se radikálně změnila politická a vojenská situace, ztratily všechny zainteresované strany o pokračování akce zájem. Plánované povstání v protektorátu za těchto podmínek vzalo za své.⁶³⁾

Za celou akci udělal jakousi symbolickou tečku vzkaz gen. S. Ingra z 29. září 1939: „*Předpoklady, za kterých byl z naší strany dán souhlas, se však nesplnily.....Napříště platí pro Vaši činnost beze změny pouze vzkaz do vlasti z 1. září 1939. To znamená: kromě činnosti zpravodajské a propagační, nepřetržitá, ale přitom nenápadná sabotáž a pečlivá příprava přímé akce (povstání) na dobu, kdy Německo bude morálně a fyzicky otřeseno. Eventuální přímá akce pro případ mírových jednání bez úplné porážky Německa, zůstává rovněž v platnosti.*“⁶⁴⁾

Tento vzkaz znamenal návrat k původní koncepci vojenského povstání, který odpovídal původním plánům ústř. velení ON.

Jak na celou akci nahlížela domácí odbojová reprezentace? Můžeme pouze předpokládat. Obrana národa vinou rozdílných a zmatených zpráv a neznalostí politického pozadí akce, nevěděla jak se má zachovat. S největší

pravděpodobností u ní vzbudila celá akce rozpaky a snad i nesouhlas.

IV. Obrana národa a ÚVOD

IV./1. Vyvrcholení odbojové činnosti a pád první garnitury

Průběh německo-polské války, sovětsko-německý pakt a pasivita Francie a Velké Británie na západní frontě způsobily velké zklamání. Přesto přetrvávalo odhodlání k odboji. V domácím odbojovém hnutí se stupňoval odpor k německé okupaci. Vyvrcholením aktivizace Českého odporu od počátku okupace byl 28. říjen 1939. Jakousi předehrou byl bojkot pražské hromadné dopravy 30. září 1939, ve výroční den Mnichova. Tato akce byla jakousi prověrkou odboje před rozhodujícím vystoupením. K tomuto bojkotu bylo obyvatelstvo vyzýváno letáky a šeptanou propagandou. Většina tramvají jezdila téměř úplně prázdná. Ilegální časopis „V Boj“ situaci charakterizoval „*Ve výroční den mnichovské potupy dne 30. září 1939 provedla česká Praha zkoušku národní pohotovosti a na protest proti německému útlaku demonstrovala jednodenním bojkotem elektrických drah.....Byl to opravdu veselý pohled na těch 6-8 pasažérů v motorovém voze, zatímco ve vlečňáku se hemžil zpravidla jen průvodčí.*“¹⁾

Oslavy 28. října vznikly v podstatě živelně, lidé cítili potřebu vyjádřit svůj odpor proti okupantům. Odbojové organizace se snažily tento odpor usměrnit a zorganizovat. Demonstrace začaly připravovat jak organizace národně dem.odboje, tak i KSČ. K dohodě vinou rozdílného názoru na formy protestu nedošlo a přípravy probíhaly paralelně vedle sebe.²⁾ Již v září a hlavně v říjnu se nebývalou měrou rozeběhla letáková akce vyzývající k důstojnému průběhu demonstrací 28.10.1939.

Národně dem. odboj konal pečlivé přípravy na oslavu bývalého státního svátku. V čele celé přípravy stál národně

revoluční výbor, který demonstroval úzkou vazbu mezi ON a PVVZ. Na schůzi v národním domě na Vinohradech 22. října 1939 mělo toto jednání zkoordinovat přípravy na vystoupení 28. října. V rámci tohoto setkání se uskutečnilo školení o sabotážní a teroristické činnosti, které zejména pro železničáře a pošťáky vedl mjr. J. Hájíček. Sabotáže připravované na 28. říjen měly mít především demonstrativní charakter (některé se opravdu uskutečnily).³⁾ Tento den měl být oslaven jako největší národní a státní svátek. Lidé se měli slavnostně obléknout, přerušit práci a vyjít manifestovat do ulic. Dne 28. října došlo tedy v Praze a jiných městech k demonstracím. Český lid manifestoval svůj spontánní a jednomyslný odpor proti německé okupaci. Obyvatelstvo se hned ráno ozdobilo stužkami v národních barvách a masarykovskými čepicemi. Demonstrace probíhaly relativně v klidu, teprve až v odpoledních hodinách, kdy se rozšířily z Václavského náměstí do okolních ulic a na Staroměstské náměstí, došlo k incidentům, které vyostřily situaci. Docházelo k vážným střetům s německou bezpečností, byla první zatýkání. Ve večerních hodinách použili Němci i zbraně. Byl zastřelen dělník Václav Sedláček a těžce zraněn student medicíny Jan Opletal.

Duch odporu znovu oživila zpráva o smrti J. Opletala. Rozloučení s ním v Praze vyvolalo 15.11.1939 mohutnou protiněmeckou demonstraci. Po rozloučení s J. Opletalem se vydali studenti na pochod Prahou. Zpívali státní hymnu, národní písně a provolávali protiněmecká hesla. Nacisté využili této vlny odporu jako záminku k tvrdému zákroku. Na poradě u Adolfa Hitlera s představiteli okupační správy v Berlíně bylo rozhodnuto o zahájení „Sonderaktion vom Prag 17. November 1939“. Bylo rozhodnuto: a/ české vysoké

školy uzavřít na 3 roky ;b/ za každého raněného Němce popravít tři „strůjce“ protiněmecké akce ;c/ zatknout větší počet vysokoškolských studentů ;d/ v případě další protiněmecké akce zasáhnout nemilosrdně děly, kulometry a vše „utopit v krvi“.4)

V noci na 17. listopad došlo k obsazení studentských kolejí. České vysoké školy byly uzavřeny na 3 roky, devět vedoucích studentských činitelů bylo popraveno a většina studentů poslána do koncentračního tábora.

Po těchto událostech došlo v ON při hodnocení prvních krvavých střetnutí s nepřítelem ke kritice. Především důstojníci z rozmísťovací skupiny MNO v likvidaci (plk. Tomáš Berka, plk. Jan Reš, pplk. Josef Balabán),kritizovali, že odboj tehdy nepoužil proti nacistickému potlačovacímu aparátu zbraní.⁵⁾ Rozhodnutí ústř. Velení ON o provádění pouze demonstrativních akcí bylo nesporně správné. Pro vojáky ale muselo být deprimující, že plánované ozbrojené vystoupení se prozatím odkládá a oni musí nečinně přihlížet střelbě do neozbrojených demonstrantů. Zdá se, že v ON se začali objevovat určité rozpory. Pramenily z toho, že původní smysl jejího působení, tj. vojenské vystoupení proti Němcům, se po polské porážce nenaplnil a tak nastal problém, co dělat se zbytečně rozsáhlou a nebezpečně schematickou strukturou organizace. Mladší důstojníci kritizovali „ generály“ zejména proto, že trvají na starém systému a vyčkávají na vhodný okamžik. Kritikové, jmenovitě pplk. J. Mašín, požadovali okamžitou akci a vytváření malých, lehce ovladatelných a samostatnějších skupin⁶⁾ Právě tito důstojníci nastoupili později do vedení ON a uplatnili svoje odbojové a politické představy v rámci druhé garnitury.

Demonstrace 28. října a 15. listopadu byly jednoznačným úspěchem domácího odboje. Okupanti, ačkoli o jejich přípravách věděli, byli jejich nečekanou intenzitou zaskočeni. Tato největší akce domácího odboje měla obrovský ohlas i v zahraničí a tím podstatně pomohla i zahraničnímu odboji. Pro domácí odboj byly demonstrace 28. října a na ně navazující 15. listopadu vyvrcholením činnosti jeho první garnitury.

Listopadové a říjnové události byly také znamením ke změně taktiky nacistické okupační politiky. Došlo k výraznému zostření kurzu, který byl bezprostřední reakcí na masové projevy proti fašistického odporu. Nacistický potlačovací aparát se rozhodl k tvrdému zákroku vůči odboji.

Aktivitu ilegálních odbojových sítí sledovalo gestapo již od přelomu léta a podzimu 1939. V září 1939 objevilo ve výpovědích zatčených členů z Schmoranzovy skupiny tiskových důvěrníků konkrétní stopy a důkazy o existenci vojenské ilegální organizace. Z výsledků zapojených zpravodajských důstojníků i z materiálu nalezeného při zatýkání Schmoranzovy skupiny, gestapo zjistilo spojení na zpravodajské oddělení ústř. velení ON (mjr. J. Hájíčka, pplk. Š. Adlera a další)⁷⁾. Postupně získalo informace o činnosti rozmísťovací skupiny MNO v likvidaci a z výsledků dalších zatčených připravilo první zásahy proti vedení ON. Důležitým průlomem do sítí ON a národně dem. odboje bylo zatčení vydavatelské a distribuční centrály „ V Boj“ v Praze. Na základě získaných informací rozšířilo zatýkání do kolportážních sítí. Zásahem do sítí „ V Boj“ si gestapo otevřelo cestu k odhalení jednotlivců z ústř. velení ON. Získané informace potvrzovaly již dříve získané zprávy z vyšetřování Schmoranzovy skupiny tiskových referentů.

K dalšímu průlomů do sítí ON došlo v Brně, kde byl na základě výpovědi člena zemského národního výboru Františka Šmída (pozdějšího konfidenta) zatčen 22.11.1939 kpt. Čestmír Jelínek, velitel zpravodajského oddělení zemského velitelství Morava ⁸⁾. Po něm následovali koncem listopadu další členové štábu zemského velitelství a civilní složky (Zemského národního výboru). Zemský velitel gen. B. Všeticka unikl a byl zatčen až 25.2.1940. Při výsleších členů ON a Zemského národního výboru získalo gestapo informace o ústř. velitelství ON v Praze.⁹⁾

Již koncem listopadu proto narychlo unikli do zahraničí plk. Č.Kudláček a mjr. J. Hájíček, kteří patřili k nejaktivnějším členům ON a celé první odbojové garnitury. Oba podali zprávu o průlomů do sítí ON: *„Dorazili jsme do Bělehradu. Důvody jsou dány faktorem, že naše činnost byla úplně znemožněna a unikli jsme jen stěží zatčení. Z domova máme úlohu zdokonalit spojení mezi domovem a jihovýchodem, zejména vybudovat cestu pro výletníky. To se nyní stává důležitější, čím je perzekuce našich lidí větší a nutí větší počet lidí k opuštění vlasti.“* ¹⁰⁾ Zatýkání dále pokračovalo v ústř. velení a zemských velitelství. Byly zatčeni : gen. H. Vojta, gen. V. Spěváček, pplk. V. Kropáček, pplk. Š. Adler a další.¹¹⁾ Hlavní velitel ON gen. J. Bílý odešel do ilegality a k jeho zatčení došlo až v listopadu 1940. ¹²⁾

Gestapu se podařilo rozšifrovat organizační principy ON a počátkem února 1940 začalo masové zatýkání. Tentokrát byly postiženy také nižší složky-krajská a okresní velitelství. Při tomto zatýkání se mu podařilo při výsleších získat informace o úkrytu písemných materiálů k činnosti štábu plk. Petra Nováka, velitele kraje Hradec Králové. Gestapo 12.2.1940 tento úkryt odhalilo na pile Jana Bernharda

v Hradci Králové, kde byly písemnosti jednak zazděny na různých místech v kazetách, jednak ukryty pod podlahou. Písemné materiály obsahovaly: směrnice k provedení mobilizačních příprav, rozpracované mobilizační plány, seznamy míst, kde byly ukryty shromážděné zbraně, trhaviny, benzín, jmenné seznamy velitelů čet, družstev v jednotlivých obcích, mapy apod. Mezi těmito autentickými materiály byly nalezeny i tzv. D-rozkazy i jiné materiály písemného styku se zemským velitelstvím Čechy. Gestapo pak mohlo celkem snadno rozvinout mohutnou zatýkáci akci v sítích ON na celém území Čech.¹³⁾

Do zahraničí se do konce února podařilo uprchnout gen. B. Neumanovi, gen. J. Čihákovi, plk. J. Vedralovi aj. Bylo rozbito ústř. velitelství, zemská velitelství Čechy a Morava. Poněkud méně bylo postiženo zemské velitelství Velká Praha. Zemský velitel gen. B. Homola se ukryl v ilegalitě, z jeho štábu a podřízených velitelů se převážně formovala druhá garnitura ON. Do druhé poloviny února bylo zatčeno 1600-5000 osob. Převážná většina z Obrany národa.¹⁴⁾

Rozsah zatýkání postihl síť celé vojenské ilegální organizace natolik, že se rozplynula naděje na předpokládané ozbrojené vystoupení realizované prostředky vlastní organizace, z vlastního rozhodnutí. Je možno říci, že během prvního pololetí roku 1940 byla ON budovaná jako „rámcová armáda v podzemí“ prakticky rozbita. Zbývající kádry, které nebyly pozatýkány, po překonání deprese přešly na poněkud jiné metody a formy ilegální činnosti. Po předchozích zkušenostech se stala odbojová práce konspirativnější. Větší prostor získaly menší, samostatně pracující skupiny. Zásah nacistického potlačovacího aparátu donutil domácí odboj

k prvním zásadním změnám. Na jejich základě byl pak utvářen společný centrální orgán národně dem. odboje.

IV.2/Vstup Obrany národa do ÚVODU

Rozsáhlé zatýkání gestapa od listopadu 1939 do jara roku 1940 mělo velmi negativní důsledky pro činnost organizačních sítí ON. Ústřední velitelství, zemská velitelství Čechy a Morava byla prakticky zlikvidována. Relativně nejmenší ztráty utrpělo zemské velitelství Velká Praha. Organizační struktura celé organizace byla zatýkáním velitelských kádrů a únikem těch, kteří nebyli zatčeni, do ilegality a zahraničního vojska, zcela rozrušena. Nahrazení vedoucích kádrů a obnovení spojení si vyžádalo hodně času. Velení celé organizace bylo na několik měsíců zcela vyřazeno z činnosti. V období od listopadu 1939 do jara 1940 procházela ON těžkou krizí a musela utlumit svoji aktivitu.

Obnova organizace začala již v průběhu zatýkání. Do čela se začala dostávat zcela nová mladší garnitura důstojníků (plk. Josef Churavý, pplk. Josef Balabán, pplk. Josef Mašín, pplk. Tomáš Berka a další).¹⁵⁾ Tito důstojníci se podíleli na obnově ON. V březnu 1940 se na dvou schůzkách ve Vodičkově ulici v Praze ustavilo nové ústř. velení organizace. Účastníci schůzek byli : gen. Bedřich Homola, gen. Mikuláš Doležal, plk. Josef Malý, plk. Josef Churavý, plk. Miloslav Berka, pplk. František Coufal, pplk. Tomáš Berka a pplk. Josef Balabán.¹⁶⁾ Hlavním velitelem se stal gen B. Homola. Bývalý hlavní velitel gen. Josef Bílý, ukrývající se v ilegalitě, zůstával jakýmsi reprezentativním velitelem. K jeho zatčení došlo až 14.11.1940. Zástupcem gen. Homoly byl pravděpodobně gen. M. Doležal.¹⁷⁾ Názory na to, kdo byl náčelníkem štábu ústř. Velitelství, se v pramenech a literatuře liší. Po krátkém působení pplk. Bohumila Bočka a jeho odchodu do zahraniční emigrace za něj převzal funkci náčelníka štábu pravděpodobně pplk. J. Balabán.¹⁸⁾

Obrana národa po zkušenostech, které nabyla v období první garnitury, přešla na nový způsob vedení organizace. Karel Veselý -Štainer o tom napsal : *„Přistoupilo se ke konspiračnímu ukrytí vedení ON a jeho hlavních organizátorů, kteří začátkem roku 1940 museli přejít do přísné ilegality.....Organizátoři, kteří projednávali úkoly jménem ukrytého vedení ON, začali samostatně jednat a často zařizovali některé akce za vedení.“*¹⁹⁾

Gen. J. Bílý a gen. B. Homola se ukrývali v ilegalitě mimo Prahu a část velitelských kompetencí přenesli na pověřené organizátory. Těmito organizátory byli plk. J. Churavý a pplk. J. Balabán. Obrana národa navazovala zpřetrhaná spojení s PVVZ a PÚ.

První pokusy o integraci ON, PÚ a PVVZ v jednu centrální (zastřešující) organizaci nekomunistického odboje, proběhly již v létě a na podzim 1939, ale pro ideové neshody k ní nedošlo. Spolupráce probíhala pouze při provádění některé konkrétní odbojové činnosti, jako bylo provádění skrytých sabotáží, organizování demonstračních akcí (30. září, 28. říjen a jiné) a vydávání ilegálních tiskovin.

Zatýkáním v tomto období nebyla postižena pouze ON. Stejně těžce postiženo bylo i PÚ. Vlna zatýkání, která proběhla prakticky ve stejné době jako u ON a byla doprovázena četnými útoky za hranice, učinila s PÚ torzo bývalé organizace. Také v řadách PVVZ došlo k četným zatýkáním, ale výhoda určitého opoždění při budování sítě znamenala, že odbojová organizace PVVZ v porovnání s ON a PÚ nebyla tak těžce postižena. Organizace PVVZ nejenže byla schopna regenerace, ale v období druhé garnitury svou odbojovou aktivitu po všech stránkách prohloubila a rozšířila.²⁰⁾

Na začátku roku 1940, kdy se znovu přikročilo k jednání o sjednocení odboje, byla situace a pozice jednotlivých organizací značně jiná než v létě a na podzim 1939. První výzva k jednání vzešla z PÚ, které se již v prosinci přejmenovalo na Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD).²¹⁾ Iniciátorem jednání byl bývalý sociálně demokratický poslanec František Němec. Během ledna proběhla první sondážní jednání. Za PVVZ se jednání zúčastnili: dr. K. Bondy a odborářští funkcionáři A. Tomas a B. Truksa. Obranu národa zastupoval náčelník štábu ústř. velení pplk. B. Boček. Jednalo se o utvoření společné zastřešující organizace národně dem. odboje - Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD). Dříve než mohly být překonány rozporné názory, tak zasáhlo gestapo. Během února 1940 byli zatčeni A. Tomas a B. Truksa. F. Němec a pplk. B. Boček unikli za hranice.²²⁾

Na jaře 1940 převzali iniciativu při vyjednávání ON a PVVZ. Za vojáky se na vyjednávání podílel nový náčelník štábu pplk. J. Balabán (Kop). PVVZ zastupovaly dr. K. Bondy a František Andršt.²³⁾ V tomto období dochází ke sblížení názorů ON a PVVZ na sjednocení národně dem. odboje. Plk. J. Churavý (Vlk) o těchto jednáních informoval gen. S. Ingra v Londýně: *„Celý březen a duben jsme navazovali přerušovaný styk prostřednictvím Kopa (Balabán- pozn. aut.) se zástupci odborářů jako největší civilní skupiny po celém protektorátě a ovšem daleko přesahující rámec odborových organizací a se zástupci zbytku PÚ, jejichž poměrně slabá organizace měla poměrně slabý styk s vámi a ovládala mlátičky (vysílačky- pozn. aut.) teprve koncem dubna a začátkem května došlo k první společné schůzce, na niž vyslala každá skupina po dvou zástupcích. Byla uzavřena dohoda o vzájemné spolupráci všech tří skupin na všech přípravách osvobozovací akce i na běžné činnosti zprávo (odajské), cukr (ářské)-*

tedy sabotážní -atd. Ujalo se pro ně označení „ plénum“brzy však bylo přijato pro tento vzniklý výbor označení ÚVOD nebo, „ celý ÚVOD“, na rozdíl od bývalého ÚVOD, tj. nejslabší složky ze všech tří, tedy PÚ.“²⁴⁾

Na rozhraní dubna a května vzniklo Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD) jako společný výbor („ plénum“) sdružující všechny tři organizace (PÚ, ON, PVVZ). Došlo sice k vytvoření jednotné zastřešující odbojové centrály, ale každá ze složek, které ji tvořily, si snažila zachovat organizační samostatnost. Všechny tři organizace byly v plénu zastoupeny paritně. ON zastupovaly plk. J. Churavý a pplk. J. Balabán. Politické ústředí : dr. V. Holý a Antonín Pešl (někdy také doc. V. Krajina a později dr. V. Hora). PVVZ : dr. K. Bondy a F. Andršt.²⁵⁾

ON měla na vzniku ÚVODU zásadní podíl, a z ní především pplk. J. Balabán.

ON pokračovala v obnově a reorganizaci své organizace. Pokračovalo se v přípravách na ozbrojené povstání a připravovaly se převratové plány. Stále se věřilo ve vojenskou sílu západních mocností a zvláště Francie. Příklad takového převratového plánu uvádí Karel Veselý -Štainer : *„Byl vypracován rámcový plán postupu či nástupu k revolučnímu převratu. Jednotky ON se za převratu měly zmocnit klíčových pozic k ovládnutí hospodářského a politického života země. Například se připravovala akce, jejímž cílem bylo zmocnit se vysílačky v Liblicích, ovládnout rozhlas, připravit výsadek v tomto prostoru. Víím, že Mašín měl na starosti nějaké železniční uzly či železnice vůbec. Churavý měl asi pokračovat ve svých úkolech ve výrobním sledu, to je zajistit spojení s továrnami, ministerstvy apod.....Tento plán byl zajišťován ve spolupráci s PVVZ.“²⁶⁾*

Na tomto převratovém plánu je znát posun v názorech ON na provedení ozbrojeného vystoupení. Dříve mělo být pouze záležitostí vojáků - mobilizované podzemní armády. Nyní se počítalo i s aktivní účastí civilních skupin.

Pro provedení povstání bylo, jako v případě první garnitury, nutné zajistit dostatečné množství zbraní, munice a ostatního materiálu. Zůstávaly ukryty zbraně, které se podařilo ukrýt z armádních skladů bezprostředně po okupaci. Hledaly se další způsoby pro získávání zbraní.

ON měla například spojení do plzeňské Škodovky, kde pracovala skupina, která byla její součástí. V její čele byl ing. Jan Placák a měla za úkol udržovat část zbraní a munice v mobilním stavu. Skupina měla spojení na pplk. J. Mašína.²⁷⁾

Podplukovník J. Mašín měl také spojení do České zbrojovky ve Strakoncích. Poručík Alois Boltík tam se spolupracovníky sestavoval ze součástek, které se vykazovaly jako zmetky padesát pistolí týdně. Pistole se vyvážely autem do jeho bytu, kam si pro ně jezdil pplk. J. Mašín.²⁸⁾

Na jaře 1940 se zásadním způsobem změnila válečná situace v Evropě. Německá vítězná tažení proti Dánsku a Norsku a naprosto neočekávaná porážka Francie přinesly velké zklamání. Francouzská kapitulace zmařila všechny předpoklady, pro které byla ON původně budována. Vojáky z ON zasáhla deprese a zklamání. Připravované ozbrojené povstání, v případě vojenské porážky Německa, bylo v nedohlednu. Skončily také iluze o rychlém konci války, které předtím převládaly.

Závěr

Dne 15. března 1939 okupovala německá vojska zbytek československé republiky. Dověřila tak likvidaci našeho státu, která začala Mnichovskou dohodou.

Prakticky hned po okupaci začalo mezi příslušníky čs. armády sílit přesvědčení, že není možné sedět jen tak se založenýma rukama. Vojáci a důstojníci se necítili být zproštěni vojenské přísahy a ve vlastenecké povinnosti chtěli pokračovat v boji proti Němcům i za jiných podmínek, než v otevřeném boji. Krátce po 15. březnu byla založena vojenská ilegální organizace ON.

Základním cílem bylo připravit a provést ozbrojený převrat a znovu obnovit republiku v předmnichovských hranicích. Hlavním záměrem organizace bylo vytvoření rámcové podzemní armády, jejíž stav by naplnila předpokládaná mobilizace. Důležité bylo, že se podařilo v Praze a Brně nalézt dostatek silných organizačně schopných osobností, které vytvořily ústř. velení a zemská velitelství v Čechách a na Moravě.

Zásadním zlomem ve vývoji ON byla červencová porada ústř. velení a zemských velitelství v Praze, kde bylo rozhodnuto začít bezprostřední přípravy na ozbrojenou převratovou akci.

Obrana národa počítala s krátkým trváním války a podle těchto předpokladů byla budována. Organizace se rychle rozrostla, ale budování odbojových sítí podle tradičního organizačního schématu bylo jejím nejslabším článkem. Nedostatečná zakonspirovanost a propojení s ostatními organizacemi bylo příčinou masového zatýkání od listopadu 1939 do května 1940. Rozplynula se naděje na uskutečnění

předpokládaného ozbrojeného vystoupení realizovaného vlastními prostředky a z vlastního rozhodnutí.

Je možné říci, že během prvního pololetí roku 1940 byla ON, budovaná jako armáda v podzemí, rozbita. Během roku 1940 sice zbylé skupinky a jednotlivci znovu začali obnovovat její organizační síť, ale své bývalé síly a velikosti již nikdy nedosáhla. Nová ON již musela být organizačně i personálně zcela jiná.

Dnes s odstupem let můžeme kritizovat slabou úroveň konspirace a nevhodnou strukturu organizace. Nesmíme však zapomínat, že tehdejší členové ON nevěděli to, co víme dnes my. Nevěděli, že válka bude trvat dlouhých šest let a že k tomu, aby bylo Německo poraženo, bude zapotřebí ještě mnoho úsilí a obětí. Oni však svoji přísahu věrnosti republice splnili a obětovali často to nejcennější, své životy.

Poznámky k textu:**I. Počátky českého odboje**

1/Kural,V. :Hlavní organizace nekomunistického odboje v letech 1939-1941.In: Odboj a revoluce-Zprávy, roč. 6(1967), č.2,s.8.

2/Harna, J.-Deyl, Z.-Lacina,V.: Materiály k politickým, hospodářským a sociálním dějinám Československa v letech 1929-1939.In:Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1982,č.8,s.257-258.

3/Úlohu loajální opozice plnila Národní strana práce, která byla v podstatě pokračovatelkou sociální demokracie. Pasák,T. : Pod ochranou říše. Praha 1998, s.13.

Rataj,J.:Krise Českého politického myšlení za druhé republiky.Praha 1993,s.22.

4/O problematice českého fašizmu nejpodrobněji:Viz. Pasák,T.:Český fašizmus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945.Praha 1999.

5/O problematice slovenského separatizmu. Rychlík, J:Češi a Slováci ve 20.století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945,Bratislava 1997.

6/Gebhart,J.:Česká rezistence na domácí frontě.In.Národ žije 1918-1998,sborník historiků,Praha 1998,s.39-40

7/Kural,V.: citované dílo (Hlavní organizace nekomunistického odboje) , s.10.

8/Gebhart,J.-Kuklík,J.: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha1996, s.54-55.

9/O svých cestách do Londýna a rozhovorech s dr. Benešem. Viz. Drábek, J.: Z časů dobrých i zlých. Praha 1992, s.34-39.

10/Dršina, P.: Československo můj osud. Svazek první. Kniha 1. Praha 1991, s.350.

11/Tzv. novinářská mafie, v jejímž čele stál František Baue a spojení s PÚ zabezpečoval mjr. Antonín Pešl (redaktor Národního osvobození a legionář)

12/Podrobněji o historii a činnosti PÚ

Jelínek, J.: Politické ústředí domácího odboje. Praha 1947.

Klíma, V.: K historii domácího odboje za druhé světové války (Politické ústředí a ústřední vedení odboje domácího).

In: Z počátků odboje. Praha 1969, s.111-159.

Feirabend, K.: Politické vzpomínky. Praha 1994.

Dršina, P.: Československo můj osud. Praha 1991.

13/Kuklík, J.: K problematice vzniku národní fronty na domácím odboji. Praha 1976, s.17-36.

14/Šimsová, M.: Odbojoví pracovníci z okruhu YMCA.

In: Odboj a revoluce-zprávy, roč.6(1967), č.3, s.66-124.

15/Kuklík, J.: cit.dílo, s.45

16/Kuklík, J.: cit.dílo, s.46

17/Kuklík, J.: Železničáři v odbojové organizaci PVVZ(1939-1941). In: Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica 1-1981, Praha 1983, s.31-87.

Kuklík, J.: K problematice vzniku národní fronty v domácím odboji (Rekonstrukce činnosti poštovních zaměstnanců v ilegální organizaci PVVZ). In: In memoriam Zdeňka Fialy 1978, s.187-213.

18/Kuklík,J.:K problematice vzniku národní fronty v dom. Odboji.Praha 1976,s.44(Vývoj odbojové organizace PVVZ...).

19/Grňa,J.:Sedm roků na domácí frontě.Brno 1968,s.26.

20/Kuklík,J.:K problematice vzniku nár. fronty v domácím odboji(Vývoj odbojové organizace PVVZ...),cit.dílo,s.46

21/Štainer-Veselý,K.: Cestou národního odboje. Praha 1947,s.52

22/Podrobněji k tiskovinám PVVZ. Viz. v publikaci Věrní jsme zůstali. Účast sociálních demokratů v domácím a zahraničním odboji.Praha 1947.

23/Citováno dle Věrní jsme zůstali. Účast sociálních dem. v domácím a zahr. Odboji. Praha1947,s.12.

24/Za svobodu. Do nové československé republiky. Ideový program domácího odbojového hnutí vypracovaný v letech 1939-1941. Praha 1945.

Podrobněji k programu Vrabec,V.: Antifašistický odboj.Zmařené naděje.Praha1992,s.53-65.

25/Lehár,L.:Gestapo a odbojová skupina PVVZ. IN:Historie vojenství,č.6-7,s.134-145.

26/Kuklík,J.: K problematice vzniku národní fronty v domácím odboji (vývoj odbojové organizace PVVZ...),cit. dílo s.67-75.

27/Vrabec,V.:Petiční výbor Věrní zůstaneme. In.Z počátků odboje.Praha 1969,s.239.

28/Dne 2. října se pokusila skupina politiků, která se sešla u pražského primátora dr. Petra Zenkla, donutit prezidenta Beneše, aby nepřijal Mnichov a aby přece jen došlo k obraně republiky. Na této schůzce se sešli mnozí činitelé,kteří o

několik měsíců později formovali domácí a zahraniční odboj. Např.: L.Rašín,K., Gottwald,V. Kopecký,dr.A. Patejdl,prof. J.Stránský. Vysoké politiky měli podle ne zcela přesné informace zastupovat generálové-Luža,Ingr,Prchala a plk.E.Moravec.

Vojáci žádali vojenskou obranu republiky a hrozili převzetím moci do rukou gen. Ludvíka Krejčího. Krejčí po Benešově vysvětlení od akce ustoupil. V tom může být i jeden ze zdrojů averze odbojových generálů vůči němu.E. Moravec se časem změnil z protiněmeckého radikála na kolaboranta.

Srov. Šrámek,P.: Úvahy o vojenském převratu v období Mnichova 1938,Historický obzor,r.1995,č.7-8,s.183-186.

29/Procházka,J.:Sestupme ke kořenům...!Příspěvek ke kronice Mašínů.Lošany u Kolína 1947,s.89.

30/Němeček,J.:Mašínové. Zpráva o dvou generacích.Praha 1998,s.67.

31/Šach,J.: Počátky domácího odboje. Diplomová práce na Filosofické fakultě UK.Praha 1996,s.12

32/VÚA,Praha,308-28-1; Vojenský odboj-Obrana národa, autor: gen. Č.Kudláček,asi z r.1946

33/Němeček,J.:cit.dílo,s.91

34/VÚA,308-28-4; Ústředí ON,nedatováno.

Tamtéž, 308-28-1; Svobodná tvrz Československo, neautorizováno a bez data.

35/Tamtéž,308-28-2; Zpráva gen. S.Ingra, bez dat, pravděpodobně z let 1946-1947.

36/Tamtéž,308-28-1;cit. vzpomínky gen. Kudláčka.

II. Vytváření Obrany národa

1/Veselý-Štainer,K.:Odbojová organizace Obrana národa. In:Z počátků odboje.Praha1969,s.174.

2/Gebhart,J.:Geneze ústředních ilegálních organizací Obrana národa a Petiční výbor věrni zůstaneme v roce 1939. In: Dějiny socialistického Československa, roč. 1985, č.7,s.69.

3/Tamtéž,cit.dílo, s.69.

4/VÚA,308-28-1;cit.dílo, Svobodná tvrz Československo.

5/Tamtéž,f.DO-37.30;Obžaloba proti Všetičkovi a ostatním. Berlín,čj.12 J 68/40.

6/VÚA,308-28-1;cit.vzpomínky gen. Kudláčka.

7/Josef Bílý,nar.30.6.1872 ve Zboníně. Byl aktivním důstojníkem rakousko-uherské armády,po roce 1918 působil v různých funkcích v čs. armádě.V letech 1923-1928 byl velitelem 6. divize,v letech 1928-1935 byl zemský vojenský velitelem v Čechách.V roce 1931 byl povýšen na armádního generála a od roku 1935 byl ve výslužbě.Po 15.3.1939 se stal vrchním velitelem ON a od prosince 1939 žil v ilegalitě.Na podzim roku 1940 byl zatčen gestapem a po vyhlášení I. Stanného práva 28.9.1941 v Praze popraven.

Srov.Stehlík,E.-Lach,I.:Vlast a čest byly jim dražší než život.Praha 2000,s.30-31.

Za obnovu státu Čechů a Slováků.Praha 1992,s.12.

8/Sergej Ingr,narozen 2.9.1894 ve Vlkoši u Vyškova.Byl příslušníkem čs. Legií v Rusku, Francii a Itálii.PO první svět. válce zastával různé velitelské funkce. Po 15.3.1939 se aktivně zapojil do budování ON. V létě 1939 emigroval do Francie. V letech 1939-1940 byl členem Československého národního

výboru v Paříži a v čele vojenské kanceláře organizující čs. Vojsko ve Francii. V letech 1940-1944 byl v emigrační vládě ministrem národní obrany, v letech 1944-1945 hlavním velitelem čs. Branné moci a v letech 1947-1948 velvyslancem v Nizozemí. Po 1948 zůstal v exilu a 17.6.1956 zemřel v Paříži.

Srov. Svoboda, G.: Armádní generál Sergej Jan Ingr. Praha 1998

Za obnovu..., s. 37.

9/Sergej Vojcechovský, nar. 29.10.1883 v ruském Vitebsku. Byl aktivním důstojníkem ruské armády a absolventem Nikolajevské akademie. Od září 1917 byl zařazen do čs. legií v Rusku, v květnu 1918 se stal členem Prozatimního výkonného výboru, postupně velel vojskům Čeljabinské, Západní, Uralské a Jekatěrinburské skupiny. Počátkem ledna 1919 se vrátil do ruské armády. Od roku 1921 se stal občanem ČSR a byl zařazen do čs. armády. V letech 1927-1935 byl velitelem ZVV v Brně, v letech 1935-1939 byl velitelem ZVV v Praze. Po okupaci inicioval vytvoření odbojové organizace ON. Jeho osoba, ale byla pro svou minulost (ruský původ a velení bělogvardějských vojskům v bojích proti bolševikům) nepřijatelná pro možnou spolupráci se SSSR. Proto se později vzdal své funkce v ON a v květnu 1945 byl v Praze zatčen sovětskou bezpečností a odvečen do SSSR. Jeho stopy mizí v Gulagu.

Srov. Slovník prvního československého odboje 1914-1918. Praha 1993, s. 153-154.

Fidler, J. - Havel, P. - Hofman, P. - Pilát, V. - Romaňák, A. - Stehlík, E.: Československá generalita. Praha 1995, s. 61-63.

10/Gen. Ingr ve svých vzpomínkách uvádí, že velitelem byl on sám, ale nebylo zřejmě dost dobře myslitelné, aby brigádní gen. Ingr přeskočil ve vojenské hierarchii arm. gen. Bílého.

11/Gebhart,J.:Geneze ústř. ilegálních organizací..., cit.dílo,s.72.

12/AMV,141-268-22;Soudní spisy pplk.V. Kropáčka

13/VÚA,Praha,308-28-1;cit.vzpomínky gen.Kudláčka.

14/Gebhart,J.:Geneze ústř.ilegálních organizací...ON a PVVZ v roce 1939, In: Dějiny social. Československa, č.7, roč. 1985, s.77.

15/VÚA,308-28-1;cit.vzpomínky gen Kudláčka.

16/Například Schmoranzova skupina,zpravodajská skupina Fárek-Longa(Konšelé),Modrý kruh(Avala)atd.

17/Gebhart,J.: Geneze ústř. ileg. organizace ON a PVVZ v roce1939, In: Dějiny soc. Československa, č.7, roč.1985, s.77.

18/Bedřich Homola,nar.2.6.1887 v Bělči. Od roku 1916 byl Příslušníkem čs. legií v Rusku, v letech 1935-1939 velitelem VII.sboru v Bánské Bystrici.Ve dnech 9-11.3. 1939 zavedl na středním Slovensku výjimečný stav, jenž měl zabránit protistátní činnosti slovenských separatistů (tzv.Homolův puč). Po 15.3.1939 se stal členem ON.Po zatčení gen.Bílého (podzim 1940) stál v jejím čele, až do svého zatčení gestapem v prosinci 1941.Byl odsouzen k smrti a 5.1.1943 v Berlíně-Plötzensee popraven.

Srov.Za obnovu...,s.36.

Stehlík,E.-Lach,I.:Vlast a čest...,s.58-59.

19/Hugo Vojta nar. 11.4.1885 v Táboře.Byl příslušníkem čs. legií ,bojoval na srbské,italské a ruské frontě.Pracoval v samosprávě zajateckého tábora Carycin. V srpnu 1917 absolvoval důstojnický kurs v Borispolu.Po návratu do ČSR v letech1922-1923 byl přednostou dělostř.oddělení a v letech

1923-1925 zástupcem přednosta dělostř. Oddělení a zbrojního ministerstva obrany, současně také byl členem správní rady Zbrojovky Brno. V letech 1927-1930 velitelem dělostř. ZVV Košice a v letech 1930-1939 ZVV Bratislava. Po 15.3.1939 se aktivně zapojil do protinacistického odboje a stal se významným představitelem ON. V roce 1940 byl zatčen a za I. stanného práva 28.9. 1941 v Praze popraven.

Srov. Slovník prvního..., s.154.

20/Bohuslav Dimitrij Všetička, nar.25.9.1893 v Náchodě. V létě 1914 se stal důstojníkem rakousko-uherské armády, bojoval na ruské frontě, kde byl v září téhož roku zajat.

V září 1915 se dobrovolníkem srbské armády a od srpna 1916 byl zařazen k 1. střeleckému pluku Mistra Jana Husi. V srpnu 1918 se stal velitelem 2.dělostřeleckého oddílu 5. střeleckého pluku T.G.Masaryka a od ledna 1919 náčelníkem štábu ČS. vojska na Rusi. V letech 1930-1933 byl velitelem dělostř. učiliště, v letech 1933-1937 velitelem dělostř. ZVV v Brně. V letech 1937-1939 velitelem 15. pěší divize. Po okupaci se také aktivně zapojil do protinacistického odboje. Stal se ZVV ON na Moravě. Na začátku roku 1940 byl zatčen, odsouzen k smrti a 19.8.1942 v Berlíně popraven.

Srov. Fryšček, M.A. : Bohuslav Všetička, zapomenutý generál. Brno 2001.

21/Sládek, O. : Krycí heslo svoboda. Hnutí odporu v jižní Čechách. České Budějovice 1967, s.268.

22/VÚA, Praha, f.DO-37.30; Obžaloba proti Všetičkovi a ostatním. čj.12 J 68/40g.

23/Tamtéž

24/Veselý-Štainer,K. : O bojových částech domácího odboje v prvních letech okupace. In: Odboj a revoluce-zprávy, roč.7(1968), č.4,s.40-41.

25/AMV,Praha,141-241-3, Obžaloba proti Kohoutkovi a ostatním, čj12 J 160/40g.

26/Gebhart,J.:První léta nac.okupace ve východních Čechách,rigorózní práce,r.1977,s.36.

III. Politický program ON. Odbojové aktivity

1/Grňa,J.:Sedm roků na domácí frontě.Brno 1968,s.32

2/VÚA,fond:20-29-35,zpráva „Svatopluka“ „Hutníkovi“z 12.července 1939.

3/VÚA Praha, fond: 20-29-35; zpráva „Hutníka“ „Svatoplukovi“z 20.července 1939.Šifrování skutečných jmen bylo poněkud naivní a jejich dešifrování nám nečiní problémy.Msgr.byl skutečný Msgr.-Jan Šrámek a vousatý Libušin manžel patřilo vedoucímu představiteli PÚ Přemyslu Šámalovi.

4/VÚA Praha,f.20-29-35;zpráva „Hutníka“ „Svatoplukovi“ z 17.října 1939.

5/Cit.dle:Věrní jsme zůstali.Účast sociálních demokratů v domácím a zahraničním odboji.Praha 1947,s.52.

6/Srov.,Kural,V.:Hlavní organizace...,cit.dílo,s.34.

ŠACH,J.:Poválečný stranicko politický systém v představách domácího odboje v r. 1939.In : Historie a vojenství,r. 1997,č.6,s.43.

7/VÚA,f. 20-29-35;dopis „Svatopluka“ „Hutníkovi“z 10.srpna 1939.

8/VÚA,308-28-1;cit. vzpomínky gen.Kudláčka.

9/Grňa,J.:cit.dílo,s.31.

10/Křen,J.:O vzniku myšlenky odsunu Němců,In:Odboj a revoluce,příloha zpráv,r.1967,č.2,s.177.

11/Vondrová,J. : Češi a sudetoněmecká otázka 1939-1945,Dokumenty.Praha 1994,dok.č.6,s.22.

12/Tamtéž.dok.č.5,s.20.

13/Grňa,J.:cit.dílo,s.43.

14/Citováno dle:Vrabec,V.:Ke genezi myšlenky transferu Němců v domácím odboji. In : Češi Němci odsun ,Praha 1990,s.304.

15/VÚA Praha, f.DO, sign. 447/1/50, poválečná zpráva plk.Hájíčka.

AMV 141-268-22, nac.soudní materiály pplk.V.Kropáčka.

16/Koutek,J.:Tichá fronta.Praha 1985,s.30.

17/Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:Na frontách tajné války.Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacizmu v letech 1938-1941.Praha 1989,s.89.

18/VÚA,308-33-2;Směrnice pro činnost Obrany národa v kraji Hradec Králové,přiloženo k obžalobě Š.Adlera a ost.

19/Koutek,J.:cit.dílo,s.54.

Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:cit.dílo,117-118.

20/Vozka,J.:Hrdinové domácího odboje.Praha 1946.

21/VÚA,308-31-4;brig.gen.Novák,Z.:Vojáci v odboji.

22/VÚA,308-33-2,Výtah z obžaloby Lidového soudu v Berlíně proti plk.Š.Adlerovi a ost.

Tamtéž,f.DO 447/1/50,cit.zpráva plk.Hájíčka.

23/Tamtéž,cit.zpráva plk.Hájíčka.

24/Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:cit,dílo,s.62-63.

Nejpodrobněji k této problematice-Hanáč,V.:Vojenská rádiová ústředna,s.87-120.

25/Gebhart,J-Hájková,A.-Kuklík,J.:2245 dní odporu.Praha 1980,s.38.

26/Blíže o přechodech za hranice. Srov. Sedláček, F. : Přechody přes hranice v roce 1939. Příkryl, J.: Ilegální přechody moravsko-slovenských hranic 1939-1945, uloženo-odd. 255 na MNO . Jablonický, J . : Z ilegality do povstania , Bratislava 1969, s.51-61.

27/VÚA, 308-28-1, cit. vzpomínky gen. Kudláčka.

28/Kokoška, S.: Druhá historická zpráva o časopise V boj. In: Hlušíčková, R.-Šťovíček, I.-Pekárek, B.:

V boj, díl III. Edice ileg. Časopisu 1939-1941. Praha 1995, s.3-5.

29/Polavský, A.: Tisk nár. odboje. In: Z počátků odboje, s.271-275, 288-301.

30/Gebhart, J.: První léta..., s.32.

31/VÚA, f.DO-37.30; cit. obžaloba proti Všetickovi a ost.

32/VÚA, f.DO 447/1/50, cit. zpráva plk. Hájička.

33/Tamtéž, f.DO-37.30; cit. obžaloba proti Všetickovi a ost.

34/Kokoška, S.: Obrana národa a počátek války. In: Dějiny a současnost, r.21(1999), č.4, s.18.

Srov. Kuklík, J.: K problematice vzniku národní fronty..., Praha 1976, s.57-58.

35/Kokoška, S.: Vedení obrany národa a Polsko. In: Slezský sborník 1996, č.1, s.79.

36/Srov. Bareš , A . -Pasák , T. : Odbojová organizace Z. Schmoranze v roce 1939. In: Historie a vojenství, r.1968, č.6-7, s.1003-1033.

Kokoška, S.-Pivcová, Z.: Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků. In: Historie a vojenství, r.1968, č.6, s.138-158.

- 37/Sládek,O.:Zločinná role gestapa.Praha 1986,s.90-92.
- 38/Šolc,J.: Podpalte Československo,Operace Perun. Praha 1991, s.35.
- 39/VÚA,308-33-2;cit.obžaloba Š.Adlera a ost.
- 40/VÚA,308-28-1;cit.zpráva plk.Č.Kudláčka.
- 41/Tamtéž,f.DO-37.30;obžaloba Všetičky a ost.
- Kural,V. :Obrana národa mezi 15.březnem-1.zářím 1939. In: Historie a vojenství,r.1970,č.3,s.369.
- 42/Gebhart,J.:Vzestup českého odboje.In:Vojenské dějiny Československa.Díl IV.(1939-1945).Praha 1988,s.139.
- 43/VÚA.f.DO-37.30;cit.obžaloba Všetičky a ost.
- 44/VÚA,f.DO-218;Směrnice pro provedení mobilizačních příprav,které v opise připojil k rukopisu svých poválečných vzpomínek Klimeš,J.:Šumava a jihočeská blata v odboji 1938-1945.
- 45/MNO-odd.255;Kyncl,J.:Vojenská odbojová organizace Obrana národa,kraj Velké Meziříčí.Historická studie,s.19.
- 46/Kural,V.:ON mezi 15.březnem a 1.zářím 1939, cit. dílo, s.372-373.
- 47/VÚA,308-60-4;vzpomínky Marie Líkařové.
- 48/Grňa,J.:cit.dílo,s.31-32.
- 49/Cit.dle:Kural,V.:Vlastenci proti...,s.44.
- 50/VÚA,20-29-36.Benešova a Ingrova zpráva do vlasti z 1.zářím 1939.
- 51/VÚA, 20-29-36; zpráva od „Sezimy“ (dr.Beneše) pro Charpentiera(dr.H.Ripka).

52/Machát,f.:Vzpomínky na spolupráci s gen.Bílým.In:Odboj a revoluce-zprávy,č.2,srov.1967-příloha,s.5-20.

53/Janáček,F.-Novotný,J.-Hájková,A.:Pakt,válka a KSČ. In: Historie a vojenství,r.1969,č.3.

54/VÚA Praha,20-29-36;vzkaz gen.Ingra z 24.srpna 1939.

55/VÚA,20-29-31,vzkaz z 1.září 1939.

56/Kokoška,S.:Obrana národa a počátek války.In:Dějiny a současnost,č.4,r.1999,s.17.

57/Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.: Na frontách..., cit. dílo,s.136.

58/VÚA Praha,20-29-31;vzkaz vojenskému a politickému ústředí doma z 8.září 1939.

59/Šolc,J.:Podpalte Československo...,cit.dílo,s.38.

60/Beneš,E.:Šest let exilu a druhé světové války.Praha 1946,s.67-69.

61/Kokoška,S.:Obrana národa a počátek války, cit. dílo, s.16-22.

Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:Na frontách..., cit. dílo, s.136-144.

62/VÚA,20-20-4/2;Osobní poznámky gen.S.Ingra k záznamům plk. F.Moravce z 13.září 1939.

63/Kokoška,S.:Velení a Polsko...cit.dílo,s.80.

64/VÚA,20-29-31;vzkaz gen.Ingra do vlasti z 21.září 1939.

IV.Obrana národa a ÚVOD

- 1/V boj,Edice ilegálního časopisu,č.23,sv.5,s.664.
- 2/Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.: Na frontách..., cit. dílo, s. 175.
- 3/Veselý-Štainer,K.:Cestou národního odboje.Praha 1947, s.41.
- 4/Pasák,T.:Počátky nár. odboje.In:Národ se ubránil 1939-1945,sborník prací historiků,r.1995,s.21.
- 5/Veselý-Štainer,K.:O bojových částech odboje v prvních letech okupace.In:Odboj a revoluce-zprávy,r.7,č.4(1968),s.55-56.
- 6/Kural,V.:Vlastenci proti okupaci.Ústřední vedení odboje domácího 1940-1943.Praha 1997,s.49.
- 7/Kural,V.:Hlavní organizace nekomunistického odboje 1939-1941.In:Odboj a revoluce-zprávy,r.6(1967),č.2,s.65.
- 8/Stehlík,E.-Lach,I.:Vlast a čest byly jim dražší nežli život.Dvůr Králové nad Labem 2000,s.81.
- 9/Friščak,M.A.:Bohuslav Všetická zapomenutý generál.Brno 2001,s.18-19.
- 10/VÚA,20-29-35; dopis „Hutníka“ „Svatoplukovi“z 29. listopadu 1939.
- 11/Kural,V.:Vlastenci proti okupaci...,cit.dílo,s.51.
- 12/Stehlík,E.-Lach,I.:Vlast a čest...,cit.dílo,s.31.
- 13/VÚA,308-33-2;zpráva J.Bernharda ze dne 2.dubna 1946.
- 14/Kural,V.:Hlavní organizace nekomunistického ..., cit. Dílo ,s.66-67.

15/Kural,V.:Vlastenci proti okupaci.ÚVOD 1940-1943.Praha 1997,s.5.

16/AMV,141-256-1;výpověď Bedřicha Homoly z 13.prosince 1942.

17/Stehlík,E.-Lach,I.:vlast a čest...,cit.dílo,s.41.

18/Koura,P.:Podplukovník Josef Balabán.Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“.Praha 2003,s.61.

Stehlík,E.-Lach,I.:Vlast jim byla dražší nežli život. Autoři v tomto díle uvádějí jako náčelníka štábu ústředního velitelství plk.Jaroslava Lisého.

19/Veselý-Štainer,K.:Odbojová organizace ON.In:Z počátku odboje,s.193.

20/Kuklík,J.:K problematice vzniku nár.fronty v domácím odboji.cit.dílo,s.66.

21/Drtnina,P.:Československo můj osud.cit.dílo,s.466.

22/Kural,V.:Vlastenci...,cit.dílo,s.53.

Srov.Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:Na frontách... ,cit. dílo, s.184.

23/Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.:Na frontách..., cit. dílo, s.185.

24/Cit.dle: Gebhart,J.-Koutek,J.-Kuklík,J.: Na frontách tajné války,s.185.

25/Podrobněji.Kuklík,J.:K problematice...,cit.dílo,s.68.

26/Veselý-Štainer,K.: cit.dílo(Odbojová organizace ON), s.193-194.

27/Laštovka,V.:Obrana národa na Plzeňsku-uloženo MNO odd.255,s.16.

28/Sládek,O.:Krycí heslo:Svoboda.Hnutí odporu v jižních Čechách.České Budějovice 1967,s.271.

Prameny a literatura

A) Archivní prameny

Vojenský ústřední archiv Praha

fond Ministerstvo národní obrany, Londýn (citováno jako

VÚA, 20)

fond 308

fond Domácí odboj

Archiv ministerstva vnitra Praha

fond č.141-Německé soudy v říši

B) Paměti a vzpomínky

Beneš,Edvard: Šest let v exilu a druhé světové války. Praha 1946

Drábek,Jaroslav: Z časů dobrých i zlých. Praha 1992

Drtina,Prokop: Československo můj osud. Praha 1991

Feierábend,Ladislav Karel: Politické vzpomínky. Praha1994

Grňa,Josef: Sedm roků na domácí frontě.Brno 1968

Jelínek,Jaroslav: Politické ústředí domácího odboje. Praha1947

Klíma,Vlastimil: *K historii domácího odboje za druhé světové války. In: Z počátků odboje. Praha1969*

Kyncl,Josef:*Vojenská odbojová organizace Obrana národa, kraj Velké Meziříčí v letech1939-1945. Historická studie, uloženo na MNO odd.255*

Machát,František: *Vzpomínky na spolupráci s generálem Bílým. In: Odboj a revoluce-zprávy,r.1967,č.2*

Polavský,Arnošt: *Tisk národního odboje. In: Z počátků odboje. Praha*

Veselý-Štainer,Karel: Cestou národního odboje. Praha 1947

Veselý-Štainer,Karel: *O bojových částech domácího odboje v prvních letech okupace. In: Odboj a revoluce-zprávy,r.7(1968),č.4*

Veselý-Štainer,Karel: *Odbojová organizace Obrana národa. In: Z počátků odboje.Praha 1969*

Vozka,Jaroslav: *Hrdinové domácího odboje.Praha 1946*

C) Edice dokumentů

V boj, I. díl edice ilegálního časopisu, k vydání připravili

Hlušíčková, Růžena-Lukešová, Jiřina-Pekárek, Bohumil-Šťovíček
Ivan. Praha 1992

V boj, III. díl edice ilegálního časopisu. Praha 1995

Hlušíčková, Růžena-Šťovíček, Ivan-Pekárek, Bohumil

Češi a sudetoněmecká otázka 1939-1945, k vydání připravila

Vondrová, Jitka-Dokumenty. Praha 1994

*Za svobodu. Do nové československé republiky. Ideový program
domácího odbojového hnutí.*

Vypracovaný v letech 1939-1941. Praha 1945

Za obnovu státu Čechů a Slováků. Praha 1992

D) Literatura

Bareš, Arnošt-Pasák, Tomáš: *Odbojová organizace Z. Schmoranze v roce 1939*, In: *Historie a vojenství*, r. 1968, č. 6-7

Brandes, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Praha 1999

Cílek, Roman-Moulis, Miloslav: *Dokonáno jest....!*

Osudný březen 1939-pohled do zákulisí. Praha 2004

Fidler, Jiří-Havel, Petr-Hofman, Petr-Pilát, Vladimír-Romaňák, Andrej-Stehlík, Eduard: *Československá generalita*. Praha 1995

Fryšček, Miroslav, Alexej: *Bohuslav Všeticka, Z zapomenutý generál*. Brno 2001

Gebhart, Jan: *Česká rezistence na domácí frontě*. In: *Národ žije 1918-1998, slovník historiků*. Praha 1998

Gebhart, Jan-Kuklík, Jan: *Dramatické i všední dny Protektorátu*. Praha 1996

Gebhart, Jan-Koutek, Jaroslav-Kuklík, Jan: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938-1941*. Praha 1989

Gebhart, Jan-Hájková, Alena-Kuklík, Jan: *2245 dní odporu*. Praha 1980

Gebhart, Jan: *První léta nacistické okupace ve východních Čechách, rigorózní práce*, r. 1977

Gebhart, Jan: *Geneze ústředních ilegálních organizací Obrana národa a Petiční výbor věrni zůstaneme v roce 1939*. In: *Dějiny socialistického Československa*, r. 1985, č. 7

Gebhart, Jan: *Vzestup českého odboje. In: Vojenské dějiny Československa. Díl IV. (1939-1945).* Praha 1988

Harna, Josef-Deyl, Zdeněk-Lacina, Vlastimil: *Materiály k politickým, hospodářským a sociálním dějinám Československa v letech 1929-1939. In: Sborník k dějinám 19-20 století, č. 8.* Praha 1982

Janáček, František-Novotný, Josef-Hájková, Alena: *Pakt, válka a KSČ. In: Historie a vojenství, r. 1969, č. 3*

Kokoška, Stanislav: *Obrana národa a počátek války. In: Dějiny a současnost, r. 21 (1999), č. 4*

Kokoška, Stanislav: *Vedení obrany národa a Polsko. In: Slezský sborník 1996, č. 1*

Kokoška, Stanislav-Pivcová, Zuzana: *Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků. In: Historie a vojenství, r. 1968, č. 6*

Koura, Petr: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“.* Praha 2003

Koutek, Jaroslav: *Tichá fronta.* Praha 1985

Křen, Jan: *O vzniku myšlenky odsunu Němců. In: Odboj a revoluce, příloha zpráv, r. 1967, č. 2*

Kuklík, Jan: *K problematice vzniku národní fronty na domácím odboji.* Praha 1976

Kuklík, Jan: *K problematice vzniku národní fronty na domácím odboji. In: In Memoriam Zdeňka Fialy 1978*

Kuklík, Jan: *Železničáři v odbojové organizaci PVVZ (1939-1941) In: Acta Universitatis Carolinae. Philosophika et Historica 1-1981.* Praha 1983

Kural,Václav:*Hlavní organizace nekomunistického odboje v letech 1939-1941.*In:*Odboj a revoluce-zprávy*, r.6(1967), č.2

Kural,Václav:*Obrana národa mezi 15.březnem-1.zářím 1939.*
In:*Historie a vojenství*,r.1970,č.3

Laštovka,Vojtěch:*Obrana národa na Plzeňsku*,uloženo na MNO
odd. 255

Lehár,Lubomír:*Gestapo a odbojová skupina PVVZ.*In:*Historie a vojenství*,r.1968,č.6-7

Němeček,Jan:*Mašínové.Zpráva o dvou generacích.*Praha 1998

Pasák,Tomáš:*Pod ochranou říše.*Praha 1998

Pasák,Tomáš:*Počátky národního odboje.*In:*Národ se ubránil 1939-1945,sborník prací historiků*,r.1995

Procházka,Jaroslav: *Sestupme ke kořenům...!Příspěvek ke kronice Mašínů.* Lošany u Kolína 1947

Rataj,Jan: *Krise Českého politického myšlení za druhé republiky.*Praha 1993

Rychlík,Jan:*Češi a Slováci ve 20.století.Československé vztahy 1914-1945.*Bratislava 1997

Sládek,Oldřich: *Zločinná role gestapa.*Praha1986

Sládek,Oldřich:*Krycí heslo svoboda.Hnutí odporu v jižních Čechách.*České Budějovice 1967

*Slovník prvního československého odboje 1914-1918.*Praha 1993

Stehlík,Eduard-Lach,Ivan:*Vlast a čest jim byly dražší nežli život.*Dvůr Králové nad Labem 2000

Svoboda,Gustav:*Armádní generál Sergej Jan Ingr.*Praha1998

Šach,Jan: *Počátky domácího odboje.*Diplomová práce na Filosofické fakultě UK.Praha1996

Šimsová, Milena: *Odbojový pracovníci z okruhu YMCA. In: Odboj a revoluce-zprávy, r. 6 (1967), č. 3*

Šolc, Jiří: *Podpalte Československo. Operace Perun. Praha 1991*

Šrámek, Pavel: *Úvahy o vojenském převratu v období Mnichova 1938. Historický obzor, r. 1995, č. 7-8*

Věrní jsme zůstali. Praha 1947

Vrabec, Václav: *Antifašistický odboj. Zmařené naděje. Praha 1992*

Vrabec, Václav: *Petiční výbor Věrní zůstaneme. In: Z počátků odboje. Praha 1969*

Zámečník, Stanislav: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha 2006*

Obsah:

ÚVOD	1
I.Počátky českého odboje	5
I.1/Politickém Ústředí	9
I.2/Petiční výbor „Věrní zůstaneme“	12
I.3/Založení Obrany národa	17
II.Vytváření Obrany národa	20
III.Politický program ON.Odbojové aktivity	29
III.1/Zpravodajská činnost	37
III.2/Plán převratové akce	46
III.3/Pokus o iniciaci povstání	56
IV.Obrana národa a ÚVOD	62
IV.1/Vyvrcholení odbojové činnosti a pád první garnitury	62
IV.2/Vstup Obrany národa do ÚVODU	69
Závěr	74
Poznámky	77
Prameny a literatura	91

